

SAKARYA TİCARET BORSASI

SAKARYA COMMODITY EXCHANGE

ISSN : 2458 - 8946

YIL

: 2020 SAYI : 65

Çevre Kalitesi

Pandemik Krizler

4

Başkandan Adem Sari

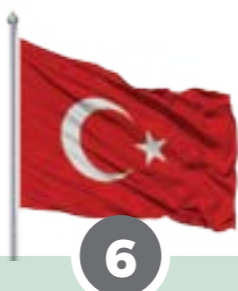
Koronavirüs hayatın her alanında etkisini gösteriyor.

5

Başkandan Avni Uçar

Tarımsal üretimimizi artırmamız mutlak bir zorunluluktur.

6

Bahar Kalkanı Harekatı

Bugün her zamankinden daha güçlü şekilde biriz, bütünüz ve birlikteyiz.

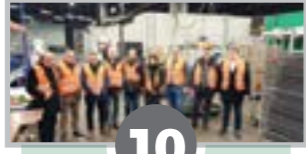
#EV-DE KAL SA-KAR-YA

8

Hollanda Teknik Ziyareti

Hollanda'da tarım ve hayvancılık konusunda teknik incelemelerde bulunuldu.

10

Çiçekçilikte Hollanda Modeli

Çiçek ve tohum üretim merkezleri ile mezat işletmelerine ziyaret gerçekleştirildi.

11

Borsa Üyelerine Partner Arıyor

Avrupa'nın en büyük turp üretim serası Yılmaz Radijts'e ziyaret gerçekleştirildi.

14

Çevre Kalitesi Pandemi Krizler

Hayat kalitemiz, yaşadığımız yakın ve uzak çevrenin kalitesi ile yakından ilişkilidir.

18

Avrupa'nın En Büyük Fuarı

İPM Essen Çiçekçilik, Tarım ve Peyzaj Fuarı'nda incelemelerde bulunuldu.

24

Coğrafi Ürünlerde Farkındalık Artırılmalı

Hayvanların bazı sağlık sorunlarının çözümünde öteden beri kullanıldığı bilinmektedir.

26

Hayvanlarla Terapi Artırılmalı

Avrupa'nın en büyük turp üretim serası Yılmaz Radijts'e ziyaret gerçekleştirildi.

34

Sağlıklı Yaşam İçin Hijyenik Gıda

Sağlığı tehdit edebilen mikro canlılardan kurtulmak için birçok yöntem bulunmaktadır.

Sahibi

Sakarya Ticaret Borsası adına
Yönetim Kurulu Başkanı
Adem SARI
sakarya@stb.org.tr

Sorumlu Müdür

Sakarya Ticaret Borsası

Genel Sekreteri

Yasemin ARIKAN

Yayın Kurulu

Adem SARI
Yönetim Kurulu Başkanı
Serkan KAYINOVA
Yönetim Kurulu Üyesi

Yayına Hazırlayan

Zümrün CEBEÇİ
Basın Yayın / Kalite Akreditasyon Şefi

Basım Yeri ve Grafik Tasarım

AJANS GÜVEN

Yayın Türü

Sürelili
4 ayda bir yayınlanır

Yazışma Adresi
Sakarya Ticaret Borsası
Tekeler Mevkii 54200 Adapazarı / SAKARYA
Tel: 0264 278 42 30 - 5 hat / Fax: 0264 278 42 32
web: www.stb.org.tr / e-mail: sakarya@stb.org.tr
basin@stb.org.tr

STB Dergisi'nde yer alan yazılar, aksi belirtilmedikçe STB'nin resmi görüşünü yansıtmaz. İmzalı yazılarda belirtilen görüşler sadece yazarlara aittir. Reklamlar, reklam veren şirketin sorumluluğundadır. Dergimizdeki yazılar kaynak gösterilerek kullanılabilir.

Efendiler!

Milletimiz çiftçidir.

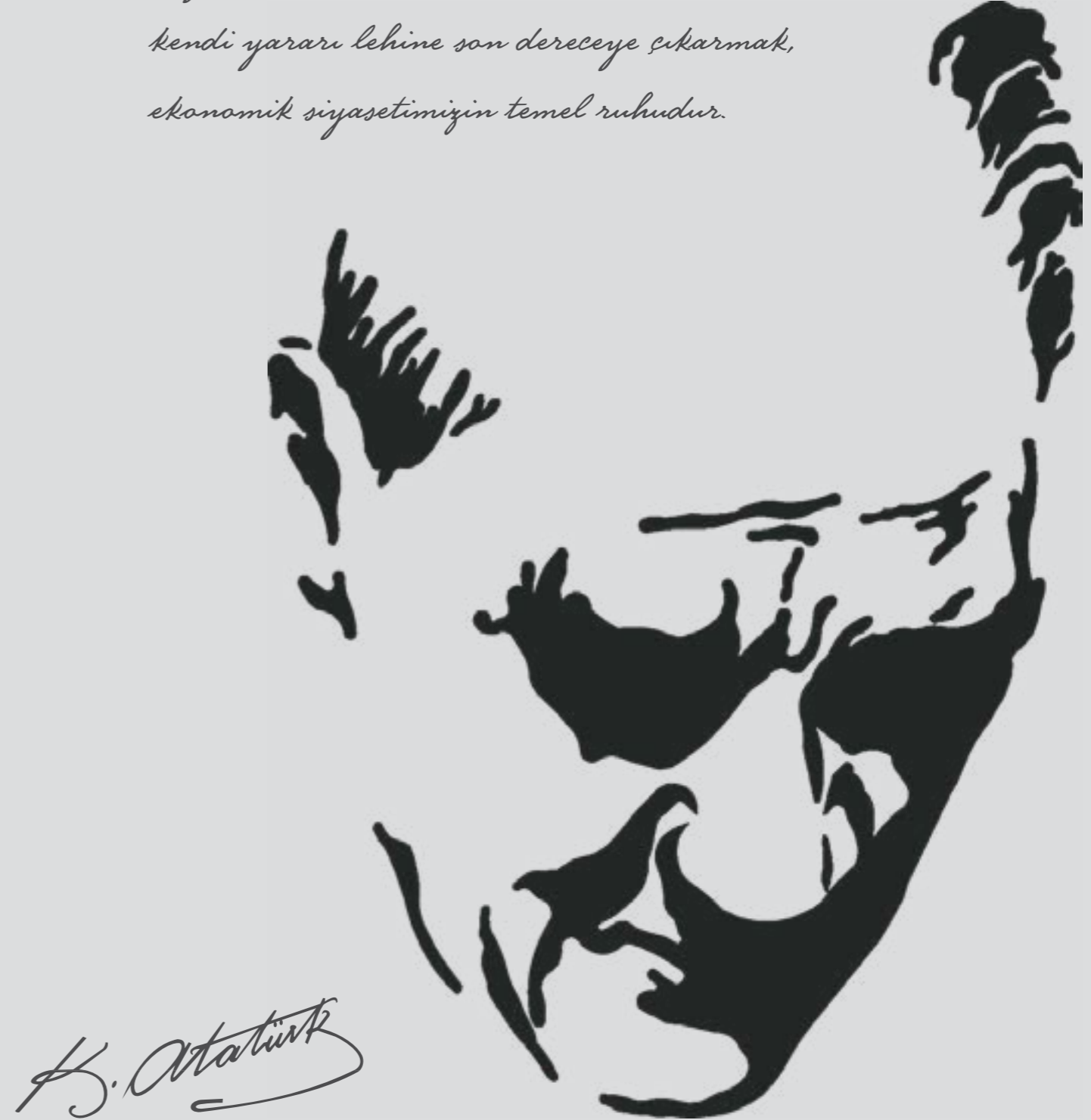
Milletin çiftçilikteki çalışmasını

yeni ekonomik önlemlerle son dereceye erdirmeliyiz.

Köylünün çalışmasının sonuçları ve verimlerini,

kendi yararı lehine son dereceye çıkarmak,

ekonomik siyasetimizin temel ruhudur.

H. Atatürk

Son yüzyılın en önemli olayı

Koronavirüs hayatın her alanında etkisini gösteriyor. Milyonlarca insan kendisini izole edip evlerine çekilirken koronavirüs salgını tam anlamıyla küresel bir soruna dönüştü. Virüs çoğunlukla Çin'de yayılıp diğer ülkelerde tek tük vakalar şeklinde görülseydi durum belki farklı olabilirdi ancak virüsün pandemiye dönüşmesi işin boyutunu değiştirdi.

Değerli Okurlarımız; küresel sınırların ortadan kalktığı günümüzde pandemi sadece insandan insana değil, piyasalardan piyasalara da bulaştı ve en çok etkilenen ekonomi oldu. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye de olağanüstü bir süreçten geçmektedir.

Sosyal yaşamın ciddi oranda kısıtlandığı bugünlerde pek çok sektörde de üretimler yavaşlamış durumda. Seferlerini durduran hava, kara, deniz ve demir yolu taşımacılık şirketlerinin; işçilerini tatile gönderen fabrikaların; turizm alanında faaliyet gösteren şirketlerin ve gastronomi sektöründeki iş yerlerinin; tarım üreticilerinin kayıplarının yüzlerce milyar doları geçtiği tahmin ediliyor. Hastalığın nereye kadar gideceği, ne zaman kontrol altına alınabileceği, insan sağlığı açısından neden olacağı hasar ve yeniden tekrar edip etmeyeceği yönündeki belirsizlikler küresel ekonominin şimdiden sarsılmasına yol açtığı ve dünya ekonomisine etkilerinin çok yıkıcı boyutlarda olacağı görülüyor.

Değerli Okurlarımız, her ülkenin kendi başına verdiği bir savaş bu. Her ülke virüsten kendi imkanlarıyla kurtulmak ve bunu mümkün olduğu kadar az zararlı yapmak zorunda. Ülkemiz de bu salgınla sınavını başarıyla vermeye çalışmaktadır. Ülkemizin ve halkımızın sağlığı bakımından alınan tüm kararları Sakarya Ticaret Borsası camiası olarak sonuna kadar destekliyoruz. Ekonomik tedbir çalışmalarının, istişareler ekseninde hazırlanarak hayata geçirilmesi oldukça önemli. Bizler, üyelerimizin sıkıntı ve önerilerini tepe kuruluşumuz olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine iletmıştik. Başkanımız Rifat Hisarcıklıoğlu önderliğinde Birlik olarak odalar, borsalar ve sektör meclislerinden gelen sorunları ve önerileri ilgili kamu kurumlarımıza ilettiğimiz talepler sonuçlanmaya başladı. Bunlar ülkemizin içinde bulunduğu darboğazdan çıkması için önemli adımlardır.

Değerli Okurlarımız; Coronavirus pandemisi son 100 yılın en önemli olayları arasında yerini aldı bile. Bundan sonraki süreçte başta devletler olmak üzere birçok kamu ve özel kurumun benzer olaylara karşı acil eylem ve alternatif kaynak yönetim planının olması elzem hale gelmiştir. Tedbiri elden bırakmayarak devlet-millet el ele vererek bizim bu süreci en az hasarla atlatacağımıza olan inancım tamdır.

Değerli Okurlarımız; Sakarya Ticaret Borsası olarak üyelerimizden gelen sorun ve önerileri iletmeye, sorunlara çözüm bulmaya yönelik çalışmalara bundan sonraki süreçte de devam edeceğiz. Halkımızın hassasiyeti, devletimizin tedbirleri, birlikten kuvvet doğar mantığı ile hem sağlık hem de ekonomi anlamında bu zor günleri birlikte atlatacağız.

Dileğimiz tüm dünyanın en kısa sürede sağlıklı ve huzurlu günlere kavuşmasıdır.

Sağlıkla kalın.

STB Yönetim Kurulu Başkanı

Adem Sarı

Virüs insanı, açlık insanlığı öldürür

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren tarım, gelişme ve ilerlemenin önemli itici güçlerinden biri konumundaydı. Nüfus artışı sonrası stratejik bir önem kazanan tarımsal alanlar yeni mücadeleleri de beraberinde getirdi.

2019 yılının son günlerinde Çin'de ortaya çıkıp hızla dünyaya yayılan koronavirüs salgını gıda sektörünü de etkiledi. Bulaşma hızı nedeniyle uluslararası kuruluşları, devletleri ve hükümetleri çaresiz bırakan Covid-19; finans, imalat sanayi, ulaşım, lojistik, turizm ve tarım gibi birçok sektörün panik nedeniyle zor durumda kalmasına sebep oldu. Virüsün beklenenden daha hızlı bir şekilde yayılması birçok ülkenin sosyal ve ticari hayatı kısıtlayıcı önlemler almasına neden oldu. Ticari tedarik zincirinde yaşanan mevcut kırılmanın gıda sektörüne yansımaysa aşırı talep artışını beraberinde getirdi.

Değerli Okurlarımız; unutmayalım ki bu salgını atlatacak için birçok ihtiyaçtan vazgeçebiliriz ama gıdadan vazgeçemeyiz. Bu virüs tarım, su ve gıdanın stratejik önemini daha iyi anlamamıza tarıma daha çok önem verilerek kaynakların rantabl kullanılması gerektiğini bir kez daha bize hatırlattı.

Mevcut durumda gerek üretim alanlarının daralması gerekse çiftçi sayısındaki düşüş, tarımda bir üretim sorunu olduğunu açıkça göstermektedir. Tarımsal ürünlerde dışa bağımlı hale gelen ülkemizde, tarımın milli gelire ve istihdama katkısı azalırken bu salgın tarım ve gıda da kendi kendine yeterliliğin önemini, yaşananlardan ders almak gerektiğini bir kez daha göstermiş oldu.

Yıllardır söylediğimiz gibi Türkiye geniş tarım topraklarıyla, çeşitli iklim şartlarına göre farklılık gösteren üretim potansiyeli ile dünyayı da bir ölçüde doyuracak potansiyele sahip. Ülkemizi de yoğun olarak etkileyen koronavirüs salgınının sektörde yıkıcı etkilerinin olacağı açıktır ancak bu potansiyeli doğru politikalarla yönetebilirsek Türkiye, daha sağlıklı işleyen, planlı üretimi teşvik eden ve uzun vadeli bir şekilde gıda güvenliğini sağlamayı amaçlayan politikaları hayata geçirebilir. Tüm zorluk ve risklere karşın fedakârca üretim yapan çiftçimize hak ettiği değeri verelim, destekleyelim. Unutmayalım ki virüs insanı, açlık insanlığı öldürür.

Tarımsal üretimimizi planlı bir şekilde artıralım, yeterli ve dengeli beslenelim.

Dileğimiz, tüm dünyanın en kısa sürede sağlıklı günlere ulaşmasıdır.

STB Meclis Başkanı

Avni Uçar

“BAHAR KALKANI HAREKATINA TAM DESTEK”

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) öncülüğünde, Barış Kalkanı Harekati'na destek vermek amacıyla Sakarya'daki hür teşebbüs camiası temsilcileri, oda ve borsalar, meslek kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve iş dünyası temsilcileri bir araya gelerek bir basın bildirisi yayımladı.

Barış Kalkanı Harekati'na destek vermek amacıyla düzenlenen basın toplantısında

ortak açıklama metnini Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Akgün Altuğ okudu. Basın toplantısına Sakarya Ticaret Borsasını temsilen Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Nizamettin Sarı, Yönetim Kurulu Üyeleri Serkan Kayınova ve Nihat Yılmaz, Genel Sekreter Yasemin Arıkan katılım sağladı.

SATSO Yönetim Kurulu Başkanı Altuğ yaptığı açıklamada ifadelerini kullandı: "Şu an Sakarya'da olduğu gibi, 81 ilde Türkiye'nin önde gelen otuz yakın meslek örgütü, sendika konfederasyonu ve sivil toplum kuruluşu hep birlikte bu açıklamayı yapıyoruz.

Bizler, her kritik dönemde milletimizin ve devletimizin yanında durduk. Üstlendiğimiz sorumluluğun hakkını vererek hareket ettik. Bugün de İdlib'de gerçekleşen hain saldırıya ilişkin ortak tepkimizi gösteriyoruz. Öncelikle vatanın huzuru, güvenliğini ve mazlumları müdafaa etmek üzere üstlendikleri görevde şehit olan tüm kahraman askerlerimizin ruhları şad olsun. Rabbim şehitlerimizin mekânını cennet eylesin. Yakınlarına sabır ve metanet, yaralılarımıza acil şifalar nasip eylesin. Milletimizin başı sağ olsun. Askerlerimiz İdlib'de hem ülke sınırlarımızı ve hem de mazlumları korumaktaydı. Zira Suriye'de yaşanan zulümlere, yüz binlerce sivilin zalimce katledilmesine, milyonların evinden ve toprağından sürülmesine dünya sessiz kaldı.

Türkiye'nin barış ve huzur odaklı çabalarıysa, ne yazık ki, pek çok ülkede karşılık görmedi. Buradan tekrar sesleniyoruz. Karşımızda insanlıktan nasibini almamış; tüm ahlaki, insani ve dini değerleri hiçe sayan; kendi yurttaşlarını bile topraklarından eden; onların canlarına kasteden zihniyete sahip bir rejim bulunuyor. Suriye'yi her geçen gün daha da ağır bir yıkıma sürüklüyor. İşte rejim güçleri son olarak da yapılan anlaşmalara uymayarak askerlerimizi kalleşçe pusuya düşürdü. Bu saldırı, asla kabul edilemez. Dolayısıyla masum insanları katleden ve ülkemizin güvenliğine de açık tehdit oluşturan bu rejim unsurlarına karşı sessiz kalmamız beklenemez.

Tarihi ve kültürel bağlarımız bulunan, rejimin zulmünden kaçan Suriyeli kardeşlerimizin yaşama hakkını korumak tarihi, insani ve vicdani sorumluluğumuzdur. Türk devleti ve ordusu, bugüne kadar Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekati ile terör örgütlerine ve destekçilerine gereken cevabı en güçlü şekilde vermiştir. Elbette bu acımasız saldırının sahipleri bunun bedelini ödeyecektir. Bahar Kalkanı harekatiyle de bu bedeli ödemeye de başlamışlardır. Şunu da herkes bilsin ki biz, her türlü zorluğa aşmasını bilen

bir milletiz. Mevzubahis vatan olunca, tüm siyasi ve fikri ayrılıkları bir tarafa bırakırız. İşte şimdi de birlik ve beraberlik içinde hareket ediyor, sabır ve dayanışma gösteriyoruz. Ülkemizin menfaatlerini her şeyin üstünde tutuyoruz.

Bugün her zamankinden daha güçlü şekilde biriz, bütünüz ve birlikteyiz. Türkiye'nin tüm kesimlerini temsil eden mesleki ve sivil toplum örgütleri olarak bayrağımızın altında kenetlendik. Katil rejime karşı kararlı şekilde mücadele eden devletimizin ve kahraman ordumuzun yanındayız. Alınacak her kararın, atılacak her adımın arkasındayız. Cenabıhak ülkemizi korusun, milletimizin birliğini ve dirliğini muhafaza etsin, ordumuzu muzaffer kılsın."

Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Akgün Altuğ ev sahipliğinde gerçekleştirilen toplantıya Sakarya Baro Başkanı Abdurrahim Burak, Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı, Akyazı Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Ali Şener Bayraktar, Akyazı Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Şinasi Bayraktar, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Sakarya Şube Başkanı Ercan Ateş, Sakarya Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yönetim Kurulu Başkanı Ertuğrul Kocacık, Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği Sakarya Şube Başkanı Yaşar Çoşkun, Sakarya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Genel Sekreteri Mevlüt Cengiz Alkın, Sakarya Sanayici ve İş Adamları Derneği Başkanı Ümit Karayaka, Sakarya Genç Girişimciler ve İş Adamları Derneği Başkanı Zafer Bekdemir, Hak-İş/Hizmet-İş Sakarya İl Temsilcisi Mehmet Mesut Gökdemir, Türk-İş/Demiryol-İş Sakarya Şube Başkanı Cemal Yaman, Memur-Sen Sakarya Şube Başkanı Murat Mengen, Anadolu Aslanları İş Adamları Derneği Sakarya Şube Başkanı Engin Tumbaz, Türkiye Emekliler Derneği Sakarya Şube Başkanı Sinan Turan, Sakarya Noter Odası Başkanı Mehmet Ermiş, Sakarya Eczacılar Odası Başkanı Orhan Yontar, Arifiye Esnaf ve Sanayici İş Adamları Derneği Başkanı Fatih Fahri Yeter, TOBB Sakarya Kadın ve Genç Girişimciler Kurulu, SATSO Yönetim Kurulu Üyeleri, Meclis Üyeleri, meslek komitesi temsilcileri ve çok sayıda basın mensubu iştirak etti.

STB HOLLANDA TEKNİK ZİYARETİ

Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu ve Sakarya Üniversitesi akademisyenlerinden oluşan heyet, Hollanda'da tarım ve hayvancılık konusunda teknik incelemelerde bulundu.

Teknik ziyarete Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı, Yönetim Kurulu Üyesi Serkan Kaynova ve Serdar Koç, Özel Kalem Müdürü Semih Kınalı, Tescil Şefi Levent Özcan, Sakarya Üniversitesi akademisyenlerinden Prof. Dr. Selim İnançlı ve Öğretim Görevlisi Sebahat Şahin katıldı.

Program kapsamında süt merkezleri Dairy Kampüs ve Dairy Breeding Center ziyaret edilerek yetkililerden bilgi alındı. Ziyaretlerde heyete Hollanda'da tarımsal eğitim gelişmişlik, kooperatif yapısı, sürdürülebilir süt sektörü ve inovasyon konularında sunumlar yapıldı. Heyet, mandıra alanında bilimsel araştırma ve AR-GE faaliyetlerini yakından görerek inceleme fırsatı buldu.

Ziyarete canlı hayvan ve hayvansal ürünler ihracatında dünyanın ilk üç ülkesi arasında yer alan Hollanda'daki büyükbaş çiftlikleri Mts Helmers, Barendonk Hoisteins ziyaret edilerek hayvancılık konusunda uzmanlaşmaya yönelik uygulamalar görüldü. Alders Volf'ta yem verimliliğine yönelik workshopa katılım sağlandı.

Ziyaretlerle ilgili olarak Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı "Tarımsal arazi varlığı ülkemizin beşte biri olan Hollanda'da uygulanan tarım politikaları ile kıt kaynaklarda mucizeler yaratılmış. Başarılı olmalarında kooperatifleşme, AR-GE yatırımlarının ve üretimin her aşamasında

akıl, bilimin ve teknolojik gelişmelerin kullanılması etkili diyebiliriz. Ülkenin tarım alanında ilerlemesinin en önemli nedenlerinden birisi uzmanlaşma. Seralar ve üreticiler çoğunlukla tek bir ürün üzerine uzmanlaşıyor. Gördüğüm teknolojiye ve üretim disiplinine hayran kaldım. Üretici birlikleri, üniversiteler ve KOBİ'lerin sinerjisi çok yüksek. Türkiye gibi tarımsal potansiyeli çok yüksek bir ülkede bizlere bahşedilmiş nimetleri rasyonel olarak kullanamıyoruz. Bu ziyaretle birçok konuyu kıyaslama fırsatı bulduk. Türk tarımının istenilen düzeye gelmesi için Hollanda'da yapılanlar çok iyi birer örnek." açıklamasında bulundu.

Çiçekçilikte Marka Olan *Hollanda Modeli* Yerinde İncelendi

Sakarya Ticaret Borsası "Fidan Borsası Projesi" çerçevesinde Hollanda'da bulunan süs bitkileri ticaret merkezleri, çiçek ve tohum üretim merkezleri ile mezat işletmelerine teknik inceleme ziyareti gerçekleştirdi.

Sakarya Ticaret Borsası Başkanı Adem Sarı, Royal Flora Holland'ın dünyada çiçek ve süs bitkileri üreticileri ile tüketicilerini bir araya getiren uluslararası bir pazar yeri ve çiçek borsası olarak bilindiğini ifade etti. Çiçek mezadında sektöre yönelik model olabilecek mezat işletmeleri ve işletme sistemlerinin yerinde görüldüğünün ve düzenlenen toplantılarla tecrübe paylaşımı yapıldığının bilgisini verdi.

Yerinde İncelendi

Başkan Sarı yaptığı açıklamada "Süs bitkiciliği; ilimizde gerek üretim miktarı gerekse işletme sayısı bakımından ilerleme kaydetmekte, il ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Bu sektörün önemli bir paydaşı olarak Tarım ve Orman Bakanlığı ile yürüttüğümüz iş birliği çerçevesinde ülkemizde bir ilki gerçekleştirecek olan "Fidan Borsası Projesi" 2017-2020 stratejik planımızda da yer aldığı gibi ilkelerimize uygun olarak ilerliyor. STB'nin "paydaşları için değer yaratma" vizyonu ve "üyeleri için etkili çözümler üretme" misyonu doğrultusunda biz de elimizi taşın altına koyduk. Faaliyete geçireceğimiz Fidan Borsası ile Sakarya'mızı fidan ve süs bitkileri ihraç eden bir üs haline getirmek hedefimizdir." dedi.

Ziyarete Yönetim Kurulu Üyeleri Serkan Kayınova ve Serdar Koç, Özel Kalem Müdürü Semih Kınalı, Tescil Şefi Levent Özcan, Sakarya Üniversitesi akademisyenlerinden Prof. Dr. Selim İnançlı ve Öğretim Görevlisi Sebahat Şahin hazır bulundu.

AVRUPA'NIN EN BÜYÜK TURP ÜRETİM SERASINA ZİYARET

BORSA ÜYELERİNE PARTNER ARIYOR

Ziyarete Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı, Yönetim Kurulu Üyesi Serkan Kayınova ve Serdar Koç, Özel Kalem Müdürü Semih Kınalı, Tescil Şefi Levent Özcan, Sakarya Üniversitesi akademisyenlerinden Prof. Dr. Selim İnançlı ve Öğretim Görevlisi Sebahat Şahin katıldı.

Hollanda'nın doğal tarım teknikleri ve teknolojiyi kullanan büyük kırmızı turp üreticisi Yılmaz Radijts sera ziyaretinde heyet; toprağa, güneş ışığına, suya ve tarım ilaçlarına dayanmayan yüksek teknoloji üretim tekniklerini yerinde görerek firma yetkilisi Zülküf Yılmaz'dan bilgiler aldı.

Ziyaretle ilgili olarak Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı "Hollanda'da genç girişimci bir Türk'ün gösterdiği başarı bizler için gurur vericidir. Akıllı teknolojik seralar, çevre dostu üretim ile dünyanın birçok ülkesine ürünlerini pazarlamaya dayalı bu mükemmel başarı hikâyesi, hedefleri olan bir Türk'ün isterse neler yapabileceğini gösteriyor. Ziyaretimizde 'hassas tarım' olarak da anılan sera teknolojisini yakından görme fırsatı bulduk. Firma yetkililerinden bilgiler aldık. Kazan-kazan ilişkisi içinde üyelerimizle yurtdışın-

daki güvenilir potansiyel partnerleri bir araya getirmek istiyoruz. İnşallah döndüğümüzde üyelerimizin ekonomik ve ticari ilişkilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla bir organizasyon düzenleyerek firmalarımızı bir araya getireceğiz." dedi

Sarı, açıklamasının devamında seracılığın öneminin dünyada ve ülkemizde giderek arttığını belirterek "Geleceğin çiftlikleri olan seraların geliştirilmekte olan teknolojilerle gelecek yıllarda dünyayı besleyebileceğine inanıyorum." ifadelerini kullandı.

SAKARYA HEYETİNDEN DÜNYA ÇAPINDA ÜNİVERSİTELERE TEKNİK ZİYARET

Güvenli ve sağlıklı bir gelecek için gıda ve tarım teknolojilerinin önemli olduğunu öngören Sakarya Ticaret Borsası, Hollanda'nın tarım ve gıda teknolojilerinde dünya lideri olan HAS University of Applied Sciences (Uygulamalı Bilimler) Üniversitesi ve Wageningen Üniversitesi Araştırma Merkezi (WUR) ile işbirliği yapıyor.

Gerçekleştirilen ziyaretin önemine değinen Sakarya Ticaret Borsası Başkanı Adem Sarı, "Tarım ve gıda sektörlerine yönelik çalışmalara imza atmayı planlıyoruz. Sakarya'da kurmayı planladığımız 'Tarımsal Uygulama Merkezi' için dünyanın en iyileri arasında bulunan üniversiteler ile işbirliği gerçekleştireceğiz" dedi.

Hollanda'nın Gıda Vadisi'nde bulunan üniversitelere yapılan teknik ziyarette Sakarya Ticaret Borsası'nın hayata geçirmeyi planladığı "Uluslararası Tarım Uygulama Merkezi Projesi"nin sunumunu gerçekleştiren Başkan Adem Sarı yaptığı açıklamada tarımın stratejik önemine vurgu yaptı. Sözlerine "Toprak candır, hayattır. Tarıma, toprağa ve çiftçiye sağlanacak olan her destek, ülkeye büyük oranda katma değer olarak geri dönecektir. Bu gerçeğin izinde bizlerde Borsa olarak tarım ve hayvancılığın geliştirecek, üretimi teşvik edecek çalışmaların adımlarını atıyoruz." cümleleri ile devam etti.

Teknik incelemelerde bulunan her iki üniversitenin, tarım ve çevre bilimleri alanında dünya standartlarında kabul edildiğini belirten Sarı "Hollanda ile çalışma yürütmek için akademik ve tarımsal uygulamalar üzerine yaptığımız görüşmelerimizde önemli olan adımları attık. İkili işbirliğimizi güçlendirerek projeler geliştirmeye kararlıyız." dedi.

Gerçekleştirilen ziyarette Yönetim Kurulu Üyeleri Serkan Kayınova ve Serdar Koç, Özel Kalem Müdürü Semih Kınalı, Tescil Şefi Levent Özcan, Sakarya Üniversitesi akademisyenlerinden Prof. Dr. Selim İnançlı ve Öğretim Görevlisi Sebahat Şahin hazır bulundu.

STB HEYETİ'NDEN LAHEY BÜYÜKELÇİSİ DIŞLI'YE ZİYARET

Tarım ve hayvancılık konusunda teknik incelemelerde bulunmak için Hollanda'ya giderek çeşitli ziyaretler gerçekleştiren Sakarya heyeti, Lahey Büyükelçisi Şaban Dişli ile görüşmelerinde, Hollanda'nın tarım, ticaret, lojistik, araştırma, teknoloji, kültürel alışkanlıkları ile ilgili paylaşımlarda bulundu.

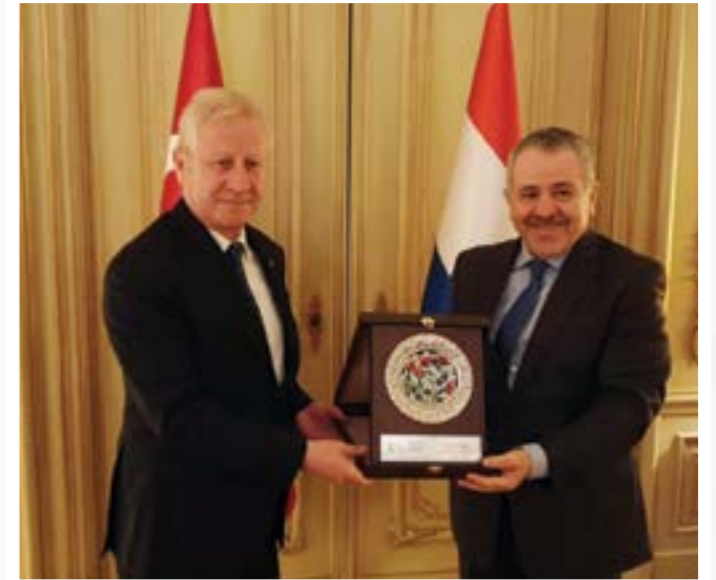

Büyükelçi Şaban Dişli bu tür ziyaretlerin Türkiye'nin ticaret potansiyelinin artırılmasında çok önemli olduğunu vurgulayarak; Hollanda ve Türkiye ilişkilerinin ticari, diplomatik ve kültürel ilişkileri bakımından geliştiğini; tarım ve hayvancılık konusundaki ilişkilerin geliştirilmesi için de elinden geleni yapacağını söyledi.

22. 23. 24. ve 26. dönem Sakarya Milletvekili görevinde bulunurken ilimizin yararına olacak güzel hizmetler yapmaya gayret gösterdiklerini belirten Büyükelçi Dişli, şimdi de ülkemizi Hollanda'da temsil etmeye çalıştıklarını söyleyerek, STB Başkanı Adem Sarı ve ekibine bu güzel nezaket ziyareti ve hediyeleri için teşekkür etti.

Sakarya topraklarının yarıya yakınının tarıma elverişli durumda olduğunu söyleyen Sakarya Ticaret Borsası Başkanı Adem Sarı; mevcut tarım alanlarında verimi artırmak, tarımının istenilen düzeye gelmesi için Hollanda da yapılanların çok iyi örnek teşkil ettiğini dile getirdi.

Sarı; ilimizdeki genel durum üzerine bir süre sohbet ettiği Büyükelçi Şaban Dişli'ye misafirper-

verlikleri için teşekkür ederek, görevlerinde başarılar diledi.

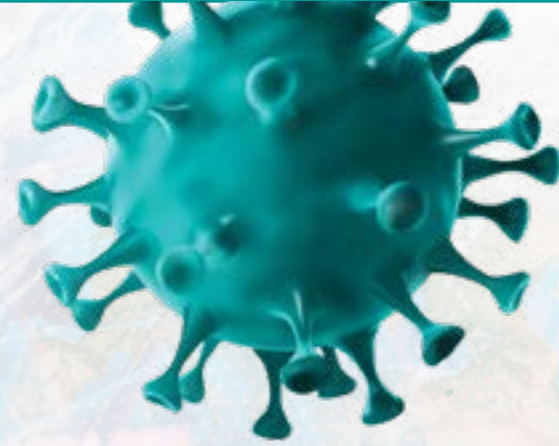
Ziyarette, Yönetim Kurulu Üyeleri Serkan Kayınova, Serdar Koç, Özel Kalem Müdürü Semih Kınalı, Tescil Şefi Levent Özcan, Sakarya Üniversitesi Akademisyenlerinden Prof. Dr. Selim İnançlı ve Öğretim Görevlisi Sebahat Şahin hazır bulundu.

Çevre Kalitesi

pandemik krizler

Mehmet Samet ÖZDEMİR
Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi

Pandemiler

Pandemi "çok geniş bir alanda meydana gelen, uluslararası sınırları aşan ve genellikle çok sayıda insanı etkileyen bir salgın" olarak tanımlanmaktadır. Pandemilerin en büyük özelliği insanların bu etmenlere bağımsızlığının olmamasıdır. Örneğin mevsimsel grip salgınlarına bağımsızlık genelde vardır oysa pandemik gripte yeni bir grip virüsünden bahsedilir ve dünyadaki insanların hiçbirinin buna bağımsızlığı yoktur. 1347 yılında Avrupa nüfusunun %30-50'sinin yok olmasına neden olan kara veba ile bilinir duruma geçen pandemiler; 1881 yılında kolera, 1918 yılında İspanyol gribi, 1957 yılında Asya gribi, 1968 yılında Hong Kong gribi, 1981 HIV, 2003 SARS, 2009 domuz gribi, 2012 MERS, 2013 EBOLA, 2015 ZİKA ile devam etmiştir. Halen yaşadığımız milyarlarca insanı karantina, milyonlarcasını hastane ve binlercesinin ölümüne neden olan Korona 2019 yılı sonunda ortaya çıkmış ve hızla bütün dünyaya yayılmıştır. Bu yayılıcı virüsün etkileri devam ederken Hanta, Lassa virüsleri konuşulmaya başlanmıştır. Halen tanımlanan ve tanımlanmayan pek çok patojen vardır ve virüsler gibi mutasyon geçirerek ortaya çıkacak yüzlerce veya binlerce pandemi etmeni olacaktır.

Unutulmamalıdır ki 1918 salgını sırasında olduğu gibi pandemilerin yüksek mortalite oranları ortaya çıkarması sağlıksız çevre koşulları, stres koşulları buna bağlı sağlıksız ve yetersiz beslenme, ve destekleyici tıbbi bakıma ulaşamama durumlarından kaynaklanır. Sayılan bu yaşam koşulları günümüz toplumlarında daha yoğundur ve olası bir pandemi durumunda hastalık ve ölüm oranlarının daha yüksek olması beklenmektedir.

Pandemiler, geniş bir coğrafyada, hatta bütün dünyada ciddi hastalık ve ölüme neden olan ve önemli ekonomik, sosyal ve politik bozulmaya neden olan büyük ölçekli bulaşıcı hastalık salgınlarıdır. Son yıllarda tanık olduğumuz kanıtlar, yoğun şehirleşme, nüfusun dar alanlarda yoğunlaşması, küresel ölçekte artan seyahat ve entegrasyon ve özellikle arazi kullanımındaki değişiklikler ve doğal çevrenin neredeyse son sınırlarına kadar kullanılması nedeniyle pandemi olasılığının arttığını göstermektedir. Bu yaşam tarzı ve eğilimler büyük olasılıkla devam edecek ve yoğunlaşacaktır. Pandemilerin bundan sonra da çıkacağı öngörülerek, ülkesel ve küresel politikalar pandemiye yol açabilecek nedenlerin belirlenmesi, salgınların sınırlandırılması ve sağlık hizmeti kapasitesi oluşturmaya odaklanmıştır.

2003 şiddetli akut solunum yolu sendromu (SARS) salgını ve kuş gripinin yarattığı tehditle ilgili artan endişeler birçok ülkeyi salgın planları geliştirmeye yöneltmiştir. Dünya Sağlık Örgütü üye devletlerini salgınları tespit etme, raporlama ve bunlara yanıt verme konusundaki belirli standartları karşılamaya zorlamaktadır. Güncellenmiş uygulamalar salgın sırasında daha eşgüdümlü bir küresel tepki gerektirmektedir ve bunun altyapısı hazırlanmıştır. Bu gelişmelere rağmen, küresel pandemi hazırlıklarında önemli boşluklar ve zorluklar da bulunmaktadır. Birçok ülke uyum için temel gereksinimleri karşılayamamıştır. Özellikle 2014 yılı Ebola salgınında olduğu gibi hastalığın zamanında tespiti, temel bakım mevcudiyeti, temasların izlenmesi, karantina ve izolasyon prosedürleri, küresel koordinasyon ve müdahale mobilizasyonu da dahil olmak üzere problemler yaşanmaktadır. Özellikle kaynakların sınırlı olduğu bölgelerde bu boşluklar daha belirgindir. Lokal ölçekli salgınlarda bile problem yaşanması küresel bir salgın sırasında neler olabileceğine dair korkunç senaryoları düşündürmektedir.

Pandemilerin Kökeni

Çoğu pandemi, patojenlerin hayvanlardan insanlara "zoonotik" bulaşından kaynaklanmıştır ve bir sonraki pandeminin de bir zoonoz olması muhtemeldir. Zoonozlar, evcilleştirilmiş hayvanlardan

(domuz veya kümes hayvanları gibi) ve vahşi yaşamdan (fare, yaras, pangolin gibi) insan popülasyonlarına girer. Tarihsel açıdan önemli birçok zoonoz, evcilleştirmeyi takiben artan insan-hayvan etkileşimi yoluyla tanınmıştır. Potansiyel olarak yüksek riskli zoonozlar (kuş gribi, korona) hayvancılık üretim sistemlerinden ortaya çıkmaya devam etmektedir. Bazı patojenler (Ebola) yaban hayatı rezervuarlarından ortaya çıkmış ve vahşi türlerin avlanması ve yenmesi (yarasa eti), vahşi hayvan ticareti ve yaban hayatı ile diğer temas yollarıyla insan popülasyonlarına girmiştir. Zoonotik patojenler, insan konakçıların içinde hayatta kalabildikleri ve yayıldıkları ölçüde değişir. Çoğu zoonotik patojen insanlara iyi uyum sağlayamaz, yayılmaları sınırlı kalır. Hayvandan insana vektör (örneğin sivrisinek) aracılığı ile ve insandan insana geçmeye başladığında insana adaptasyon başarılı olmuştur ve bu salgın riskini artırır. Patojenler insandan insana geçmeye başladığı andan itibaren küresel pandemi haline gelirler.

Pandemi Risk Faktörleri

Pandemik risk, patojenin ortaya çıkışı için kullanılan kıvılcım riski ve yayılma riskinin birlikte etkilerinden kaynaklanır. Her iki risk faktörü de özellikle bazı düşük ve orta gelirli ülkelerde (Orta-Batı Afrika ve Güneydoğu Asya'da olduğu gibi) çakışır ve bu alanları pandemilere ve olumsuz sonuçlarına özellikle savunmasız hale getirir.

Kıvılcım Riski

Zoonotik bir kıvılcım, evcil hayvanlardan veya vahşi yaşamdan bir patojenin insana geçişinden kaynaklanabilir. Zoonotik patojenler Çin, Hindistan, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa gibi yoğun hayvancılık sistemlerine sahip bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Evcil hayvanlardan kaynaklanan kıvılcım riski için kilit faktörler arasında yoğun tarım ve kalabalık hayvancılık üretim sistemleri ile canlı hayvan pazarlarının yanı sıra hayvancılık ve vahşi yaşam rezervuarları arasındaki temas potansiyeli bulunmaktadır. Bu nedenle yaban hayatı zoonoz riski, Çin, Hindistan, Batı ve Orta Afrika ve Amazon Havzasındaki odaklarla çok daha geniş bir şekilde dağılmıştır. Risk faktörleri arasında davranışsal faktörler (avcılık ve hayvan bazlı geleneksel ilaçların kullanımı), doğal kaynakların çıkarılması (madencilik, ormancılık), yolların yaban hayatı habitatlarına uzatılması ve bu habitatları bozan çevresel faktörler gösterilebilir. Sayılan bütün bu faktörler doğal çevrenin insan çıkarına zorlanması, tahrip edilmesi ve daraltılması ister istemez çevre kalitesinin bozulmasına ve eninde sonunda insan sağlığına etkide bulunması ile sonuçlanır.

Yayılma Riski

Patojeni ortaya çıkaran bir kıvılcım etkisi veya dış habitattan gelmesinden sonra, bir patojenin yayılma riski patojene özgü faktörlerden (genetik adaptasyon ve bulaşma şekli dahil) ve insan popülasyon seviyesi faktörlerinden (nüfus yoğunluğu ve enfeksiyona duyarlılığı, seyahat, ticaret ve göç etkileri ile halk sağlığı, tanı ve müdahale önlemlerinin hızı ve etkinliği) etkilenir.

Yoğun nüfuslu yerleşimler, kent merkezlerinde aşırı kalabalık nüfus barındıran kayıt dışı yerleşimler, hastalığın bulaşma ve patojenlerin yayılmasını hızlandırabilir. Ayrıca, toplumsal eşitsizlik, yoksulluk ve çevresel adaletsizlik bireylerin enfeksiyona karşı duyarlılığını önemli ölçüde artırabilir. Kronik hastalıklar, yetersiz beslenme ve kalori açıkları bireyin bağışıklık sistemini zayıflatırken, temiz su eksikliği ve yeterli sanitasyon gibi çevresel faktörler salgının bulaşma oranlarını, hastalık ve ölüm oranlarını arttırır. Toplu olarak, tüm bu faktörler, mülteciler ve kentsel gecekondu mahallelerinde ve gayri resmi yerleşimlerde yaşayan insanlar da dahil olmak üzere dar gelirli nüfusların bir pandemi sırasında yüksek hastalanma ve ölüm riskleri ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Pandeminin Sonuçları Sağlık Etkileri

Pandemilerin doğrudan sağlık üzerindeki etkileri felaket olabilir. Pandemiler genellikle ya nüfusun henüz bağışıklık sistemi gelişmemiş genç kesimini veya farklı kronik hastalıkları olan ve bağışıklık sistemi gerilemiş yaşlı nüfusu etkiler. Ayrıca, bulaşıcı hastalıklar ölümle sonuçlanmasa bile kalıcı kronik etkilerle sonuçlanır. Ardından, bir pandemi durumunda etkileri daha yaygın hale gelebilir. Bu nedenle pandemilerin dolaylı sağlık etkileri hastalık ve ölüm oranlarını daha da artırabilir. Pandemiler rutin hastalıkların tedavisini de olumsuz etkiler. Örneğin, 2009 influenza pandemisi sırasında, hastaneye influenza ve pnömoni girişlerindeki artış, akut miyokard enfarktüsü ve inme ile ilişkili ölümlerdeki istatistiksel olarak anlamlı artışlarla ilişkili bulunmuştur. Bununla birlikte bir salgın sırasında, hangi ölümlerin salgının kendisine atfedilebileceğini ve sadece tesadüfi olduğunu ayırt etmek imkansız olabilir. Pandemi sırasında sağlık hizmeti verenlerde hastalık, ölüm ve korku nedeniyle işe gelmeme artar; sağlık çalışanlarının sayısı azalır.

1976'da Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki ilk Ebola salgını sırasında, salgının merkez üssündeki hastane kapatıldı çünkü 17 personelin 11'i hastalaktan öldü. Korona salgınında da sağlık personeli bulaşmaları yaşanmakta ve hatta korona da olduğu gibi doktor ölümleri rapor edilmektedir.

Ekonomik Etkiler

Salgın hastalıklar akut, kısa vadeli mali şoklara ve ekonomik büyümede daha uzun vadeli hasara neden olabilir. Salgınları sınırlandırmak için erken dönem halk sağlığı çabaları (temasların izlenmesi, karantinaların uygulanması ve bulaşıcı vakaların izole edilmesi) önemli insan kaynakları ve personel maliyetleri gerektirir. Bir salgın büyüdükçe, ek bulaşıcı vakaları yönetmek için yeni tesislerin inşa edilmesi gerekebilir; bu, sarf malzemelerine yönelik artan talebin (tıbbi malzeme, kişisel koruyucu ekipman ve ilaçlar) sağlık sistemi harcamalarını büyük ölçüde artırabilir.

Azalan vergi gelirleri, özellikle vergi sistemlerinin zayıf olduğu ve devletin mali kısıtlamalarının daha şiddetli olduğu gelişmekte olan ülkelerde artan harcamaların neden olduğu mali baskıları artırabilir. Bu durum, Liberya'daki 2014 Batı Afrika Ebola salgını sırasında görüldü; müdahale maliyetleri yükselirken, ekonomik aktivite yavaşladı ve sokağa çıkma yasakları hükümetin gelirlerini azalttı. Hafif veya orta şiddette bir salgın sırasında, etkilenmeyen gelişmiş ülkeler etkilenen ülkelere doğrudan bütçe desteği de dâhil olmak üzere artan resmi kalkınma yardımı sağlayarak mali şokları dengeleyebilir. Bununla birlikte gelişmiş ülkelerin aynı mali baskılarla karşı karşıya kaldığı ve yardım sağlayamayacağı ciddi bir pandemi sırasında gelişmekte olan ülkelerde daha büyük bütçe açıklarıyla karşılaşılabilir.

Ciddi bir salgın sırasında, ekonominin tüm sektörleri kesintiye uğramakta ve bu durum potansiyel olarak kıtlığa, temel mallar için hızlı fiyat artışlarına ve hane halkları, firmalar ve hükümetler için ekonomik baskılara yol açmaktadır.

Sosyal ve Siyasi Etkiler

Kanıtlar; salgın hastalıkların önemli sosyal ve siyasi sonuçları olabileceğini, devletler ve vatandaşlar arasında çatışmalar yaratabileceğini, devlet kapasitesini aşındırdığını, nüfusun yerinden edilmesini teşvik ettiğini ve sosyal gerginliği ve ayrımcılığı artırabileceğini göstermektedir. Şiddetli pandemiler, büyük ölüm oranı şokları ve bunun sonucunda ortaya çıkan demografik değişimler nedeniyle önemli sosyal ve politik kargaşa ile ilişkilendirilmiştir.

Salgın hastalıklar ve pandemiler, özellikle şiddet ve zayıf kurumların mirasları olan kırılğan devletlerde mevcut siyasi gerilimleri artırabilmekte ve huzursuzluğa yol açabilmektedir. 2014 Batı Afrika Ebola salgını sırasında, güvenlik güçleri tarafından karantina ve sokağa çıkma yasağı uygulanması gibi hastalık bulaşmasını hafifletmek için atılan adımlar, kamu kesimleri ve muhalefeteki siyasi liderler tarafından şüphe ile izlendi. Bu doğrudan güvenlik güçleriyle isyanlara ve şiddetli çatışmalara yol açtı. Ebola salgını Gine, Liberya ve Sierra Leone'deki siyasi gerginlikleri de büyük ölçüde artırdı; görevdeki politikacılar, kriz müdahale ve hastalık kontrol önlemlerini, hastalık kontrol çabalarını engellemekle suçlandı.

Gerginliğin artması, halk sağlığı müdahale çabalarını zorlaştırır. Yüksek düzeyde siyasi kutuplaşma, iç savaş ya da zayıf kurumlar olan ülkelerde sürekli salgınlar daha sürdürülemez ve zorlayıcı siyasi gerilimlere yol açabilir. Güvenlik güçlerinin zayıflaması da iç savaş ve diğer şiddetli çatışma biçimlerini artırabilir.

Hastalık salgınları sırasında yaygın kamusal panik hızlı nüfus göçüne yol açabilir. Hindistan'ın Surat kentinde 1994 yılında görülen bir veba salgını sadece az sayıda bildirilen vakaya neden oldu ancak korku yaklaşık 500.000 kişinin (orantısız olarak çok sayıda klinisyen dâhil olmak üzere şehir nüfusunun yaklaşık yüzde 20'si) evlerinden kaçmasına neden oldu. Ani nüfus hareketleri istikrarsızlaştırıcı etkilere sahip olabilir ve göçmenler sağlıksızlık, yetersiz beslenme ve diğer stres faktörlerinden kaynaklanan sağlık riskleri ile karşı karşıyadır. Göç ayrıca bir salgını daha da yayma riski taşır.

Son olarak, bulaşıcı hastalık salgınları etnik azınlık nüfusu gibi zaten savunmasız sosyal grupların hastalık ve sonuçları için damgalanmasına ve suçlanmasına neden olabilir. Kara Ölüm sırasında, Avrupa'daki Yahudi cemaatler hastalık salgınlarına yönelik damgalama ve suçlama nedeniyle sınır dışı etme ve toplumsal şiddet de dahil olmak üzere ayrımcılıkla karşılaştı. Son salgınlarda, Hong Kong, Çin'deki Afrikalılar, Ebola ile olan ilişkilerinden korktukları için sosyal izolasyon, kaygı ve ekonomik zorluk yaşadıklarını bildirmişlerdir. Korona pandemisi için Çinliler aynı ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

Pandemi Riskini Artıran Faktörler

Son yıllarda dünya farklı bir hayat yaşamaktadır ve bu hayat tarzı pandemi olasılığı, salgına karşı hazırlıklı olma ve önleme-tedavi kapasitesini etkiledi. Farklı faktörler, örneğin nüfus artışı, nüfusun kentlerde yoğunlaşması, hayvansal proteine olan talep artışı, nüfus merkezleri arasında daha fazla seyahat ve bağlantı, doğal alanların-habitatların kaybı, küresel iklim değişikliği, kuraklık, sanitasyon-hijyen yetersizliği ve insan-hayvan arasındaki artan etkileşimler, patojenlerin ortaya çıkma olasılığı veya yayılmasını artırarak pandemik olayları artırmıştır. 2050 yılına kadar küresel nüfusun 9,7 milyarı bulduğu, seyahat ve ticaretin giderek yoğunlaştığı tahmin edildiğinde, pandemilerin yayılmadan önce kısa bir sürede tespit edilmesini zorlaştıracaktır.

Pandemilerden de maalesef en fazla yoksul kesim etkilenmektedir. Yoksullukla mücadeleye geline yöntemler farklılık göstermektedir. Olumlu tarafta, aşırı yoksulluk içinde yaşayan insan sayısını azalmıştır. Bu, hafif bir pandeminin ölüm şokunu bir şekilde hafifletebilir. Olumsuz tarafta ise aşırı yoksulluk düşük büyüme gösteren, kalabalık ülkelerde yoğunlaşmaktadır.

Bu ülkelerde, sağlık sistemi kapasitesinin geliştirilmesi de yavaş olmaktadır. Pandemilerin şiddetini artıracak diğer çevresel faktörler gecekonduların yaygınlığı, halk sağlığı hizmetlerinin yetersizliği, kişilerde birden fazla yan hastalığın olması, kötü çevre kalitesine bağlı kronik hastalıklar ile zayıf hijyen ve sanitasyondur. Yetersiz çevre kalitesi, su ve atıksuların arıtılmaması, özellikle antibiyotik direnç problemi bakteriyel kökenli ve hatta viral hastalıkların ölümle sonuçlanma ihtimalini yükseltmektedir.

Pandemilerin Önlemesi

Günümüz klasik halk sağlığı sistemi bir pandemi yaygınlaştıktan sonra tedavi ile hastalık ve ölüm oranlarını azaltmaya odaklansa da bazı aktiviteler pandemi kıvılcımları daha geniş bir tehdit haline gelmeden önleyebilir. Pandemi önlemenin özünde, insan sağlığı, hayvan sağlığı ve çevrenin temelde birbirine bağlı olduğunu düşünen bir yaklaşım olan Tek Sağlık kavramı vardır. Zoonotik patojenleri anlamaya ve kontrol etmeye odaklanan çalışmalar onların yayılmalarını ve sonraki salgınları önleyebilir.

İnsan sağlığı, hayvan sağlığı ve çevre sağlığından ayrı düşünülemez. Pandemilerin nedenselliğini anlamak için Tek Sağlık anlayışı araçları; zoonotik patojenlerinin insan-hayvan arayüzünde pandemik potansiyelin izlenmesi, mutasyon geçirme dinamiklerin modellenmesi, zoonotik patojenlerin risk değerlendirmeleri ve çevresel değişimler ile patojen oluşumu arasındaki etkileşimi anlamak gerekir. Pandemi patojenlerinin ortaya çıkışını azaltmak için, hayvan rezervuarlarını kontrol edecek örneğin hayvan bakımı ve kesimi yapan insanlar gibi yüksek riskli çalışanları izlemek ve sağlam hayvan sağlığı altyapısı oluşturmak, biyogüvenlik ve veteriner halk sağlığı kapasitelerini korumak ve geliştirmek konularında politikalar oluşturulması gerekliliği vardır.

Sonuç

Pandemiler de bir doğal afetdir, kontrol altına alınması zordur ve zaman ister. Pandemi için hazırlık yapmak, çok sayıda faktör etki ettiği için diğer doğal afetlerden daha zordur. Pandemiler nadir görülen olaylardır ve ortaya çıkma riski doğal çevre ortamdaki insan kaynaklı değişikliklerden etkilenir. Buna ek olarak en büyük risk altındaki ülkelerin çoğu pandemi riskini yönetme ve azaltma kapasitesine sahip değildir. Pandemilerin sağlık, sosyal, politik, ekonomik sonuçları genelde ağır olmaktadır. Bakteriyel ve virüs kaynaklı pandemiler gelecekte de olacaktır, nedenleri bilinirse önleme tedbirleri alınabilir. Politikaların hastalık tedavisi üzerine kurgulanması en zor ve en pahalı seçeneğin tercih edilmesi anlamına gelir. İnsanlığın doğaya hakim olma yerine, dünyayı diğer canlılarla paylaşmak zorunda olduğunun farkına vararak en azından doğal rezerv alanlarının insan aktivitelerinden arındırılması ve korunması dünyamızın ve kendimizin faydasına olacaktır.

STB AVRUPA'NIN

En Büyük Fuarında

Sakarya Ticaret Borsası; İPM Essen Çiçekçilik, Tarım ve Peyzaj Fuarı'nda incelemelerde bulundu. Almanya Essen'de gerçekleştirilen İPM Essen Çiçekçilik, Tarım ve Peyzaj Fuarı'na Sakarya Ticaret Borsasını temsilen Yönetim Kurulu Üyesi Serkan Kayınova, Tescil Şefi Levent Özcan, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Bedrullah Erçin, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Fidanlık ve Peyzaj AŞ Genel Müdürü Uğur Pulat'ın yanı sıra Sakaryalı üretici birlik ve kooperatifleri katılım sağladı.

STB Yönetim Kurulu Üyesi Serkan Kayınova, fuar ile ilgili olarak "Peyzaj ve Süs Bitkiciliği konusunda Sakarya'mız ülkede ve dünyada adı-

nı duyurmuş, bu konuda varlığını ispat etmiş şehirlerden biridir. Sektörde varlığımızı göstermenin önemli adımlarından biride tanıtımdır. Bu fuar, yetiştirilen ürünlerin uluslararası tanıtımı ve pazarlanması konusunda önemli bir misyonu yerine getirmiş oldu. Bizlerde Sakarya Ticaret Borsası olarak faaliyete geçireceğimiz Süs Bitkiciliği Fidan Borsası ile ilgili çalışmalarımız kapsamında sektördeki trendleri yakından görmek istedik. Sakarya için süs bitkiciliğinin öneminin farkındayız. Şehrimizin menfaatine olacak Fidan Borsası ile Sakarya'mızın bu alandaki iddiasını güçlendirerek tanınırlığına katkı sağlayacağız." ifadelerini kullandı.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİNDEN STB'YE ZİYARET

Kocaeli Üniversitesi Arslanbey Meslek Yüksekokulu Organik Tarım Programı 2. sınıf öğrencileri hayvan yetiştiriciliği dersi, pazarlama programı öğrencileri "pazarlama yönetimi" dersi kapsamında Borsamızı ve Canlı Hayvan Borsamızı ziyaret etti.

Öğrencilere ziyaretleri esnasında Sakarya Ticaret Borsası ve Canlı Hayvan Borsası müzayede işleyişi hakkında Borsamız Yönetim Kurulu Üyesi Nihat Yılmaz, Meclis Üyesi Levent Ali Kobal ve Kenan Akcan, Genel Sekreter Yasemin Arıkan ve Canlı Hayvan Borsası İdare Amiri Veteriner Hekim Samet Korkmaz bilgi verdi.

Meclis Üyesi Levent Ali Kopal öğrencilerle yapılan bilgilendirme toplantısında dünyanın önemli besin maddelerinden olan hayvansal proteinlerin beslenmedeki önemi ve Türkiye'nin hayvancılıkta izlediği politikalar ile beklentilerine değindi. Levent Ali Kopal, Sakarya'da hayvancılığın gelişmesi amacıyla Borsamız tarafından verilen hizmetleri, Sakarya Canlı Hayvan Borsasında yapılan serbest satış ve ihaleli satışın hem satıcıya hem alıcıya yönelik faydalarını anlatarak temsili müzayede satışı gerçekleştirdi.

STB PERSONELİNE “KURUMSAL MOTİVASYON” EĞİTİMİ VERİLDİ

Personelinin bilgi ve becerilerini geliştirmeyi amaçlayan Sakarya Ticaret Borsasında günümüz iş hayatında önemli bir yere sahip olan “kurumsal motivasyon” eğitimi verildi.

“Sakarya Ticaret Borsası Personel Eğitimleri” kapsamında düzenlenen “kurumsal motivasyon” eğitimiyle personelin iş verimliliğini en üst seviyeye çıkarmak, çalışma süreçlerini olumlu hale getirmek, başarı ve hedef odaklı

çalışmalarını sağlamak, iş başarı çitasını yükseltmek hedeflenmiştir.

Eğitimde eğitmen Osman Kaya tarafından kişilik özellikleri, güçlü yönlerimizi kullanmak, zayıf yönlerimizi geliştirmek, iç motivasyon, özgüven, sürdürülebilirlik, hedef belirleme, olumlu düşünme konularının üzerinde uygulamalar yaptırıldı. Eğitim keyifli ve başarılı olarak tamamlandı.

HESAP İNCELEME KOMİSYONU SERDAR KOÇ BAŞKANLIĞINDA TOPLANDI

2020 yılının ilk “Hesapları İnceleme Toplantısı”, Komisyon Serdar Koç başkanlığında Hesapları İnceleme Komitesi üyelerinin katılımıyla gerçekleştirildi. Toplantıda Sakarya Ticaret Borsasının 2019 yılı kat’i mizanı, 2019 yılı fon yönetim raporu, likidite raporu, mali yönetim risk ve fırsat analizi görüşüldü.

STB’DE HİBE VE TEŞVİKLER BİLGİLENDİRME EĞİTİMİ

Sakarya Ticaret Borsasının üyeleri için düzenlenmiş olduğu “Hibe ve Teşvikler Bilgilendirme Eğitimi”, Dış Ticaret Uzmanı Tülay Yılmaz tarafından verildi. Eğitimde Sakarya Ticaret Borsası üyelerine Ekonomi Bakanlığı mevcut destekleri, İŞKUR destekleri, KOSGEB destekleri, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı destekleri, Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımları Destekleme Programı hakkında desteklerin miktarı, süresi, uygun başvuru sahipleri, içerdiği konular ve Sakarya iline uygun destekler anlatıldı.

Yeni yatırımların yapılmasına destek olmak, mevcut yatırımların sürdürülebilirliği ve büyümesi için çeşitli teşvik/hibe ya da kredi imkanları hakkında bilgi vermek amacıyla düzenlenen eğitimde firmaların konu hakkında bilgi sahibi olması, her sektörün destek alabileceği çeşitli programlara ulaşabilmesi sağlandı.

TRABZON VE SAKARYA TİCARET BORSASI ARTIK KARDEŞ

TOBB Oda/Borsa Akreditasyon Çalışmaları kapsamında karşılaştırmalı performans değerlendirmeleri yapmak, bilgi ve tecrübe alışverişini arttırmak, ortak projeler yürütmek ve hizmet kalitesini arttırmak amacıyla birlik ve beraberlik adına Trabzon Ticaret Borsası (TTB) ile Sakarya Ticaret Borsası (STB) yöneticileri arasında "Kardeş Borsa Protokolü" imzalandı.

İmza törenine Sakarya Ticaret Borsası Meclis Başkanı Avni Uçar, Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı, Trabzon Ticaret Borsası Meclis Başkanı Sebahattin Arslantürk, Yönetim Kurulu Başkanı Eyyüp Ergan ve her iki Borsanın Yönetim Kurulu Üyeleri katılım sağladı.

İşbirliği imza töreninde konuşan Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin (TOBB) oda ve borsaların iş dünyası nezdindeki saygınlığının artırılması, sunulan hizmet türlerinin genişletilmesi, hizmet kalitesinin iyileştirilmesi için Trabzon Ticaret Borsası ile

yapmış olduğumuz Kardeş Borsa Protokolü ile özellikle fındıkta verim ve kalitenin artırılması için gösterilen ortak çabaların bir araya getirileceğini bildirdi.

Batıdaki ve doğudaki iki Borsanın birlikte yürütecekleri çalışmaların aradaki diğer borsalara da olumlu yansıtacağını belirten STB Meclis Başkanı Avni Uçar da işbirliği protokolünü bu açıdan çok önemli bulduklarını söyledi.

TTB Yönetim Kurulu Başkanı Eyyüp Ergan, Sakarya Ticaret Borsası ile yürütülen ilişkilerin ve iş birliğinin geçmişe dayandığını hatırlatarak imzalanan protokol ile daha kapsamlı projelere imza atacaklarını söyledi.

TTB Meclis Başkanı Sebahattin Arslantürk ise her iki Borsanın daha çok üretim merkezli çalışmalar yaptığını dikkat çekerek işbirliği protokolü ile çok çalışma, çok üretme, çok satma ve çok kazanma ile ülkenin kalkınmasına katkıları arttıracıklarını ifade etti.

STB HEYETİ TRABZON'DA ÖRNEK BAHÇELERİ GEZDİ

Trabzon Ticaret Borsasının (TTB) "Fındıkta Verim ve Kaliteyi Arttırma Projesi" kapsamında 2014 yılında Yomra'nın İkisü Mahallesi'nde kurulan ve son budamalarla tek gövde sisteminin kullanıldığı bahçede incelemelerde bulunuldu.

STB heyeti adına açıklama yapan Meclis Başkanı Uçar, TTB'nin başlattığı ezber bozan çalışmanın artık herkesim tarafından örnek alındığına dikkat çekti. "Ben üç yıl önce bu bahçeyi gezmiştim. Bugün gördüğüm ve aradan beş yıl geçmesine rağmen dekarda 200 kilo verime ulaşılan tablo sevindiricidir. Bizde Sakarya olarak bu konuda detaylı çalışmalar yapacağız. Fındık gibi tek kuruş ithal girdisi olmadan ülkemize iki milyar doları aşkın döviz kazandıran bir üründe verim ve kaliteyi arttırsak herkes kazanacak, Türkiye kazanacak." dedi.

Heyet üyeleri daha sonra bu yıl ücretsiz olarak dağıtılan yedi bin Yomra sivrisi fındık fidanlarının 5x5 olarak tek gövde şekliyle dikildiği bahçelerde de incelemelerde bulundu. Heyet üyelerine, TTB Meclis Başkanı Sebahattin Arslantürk ile fidan dikme ve budama organizasyonunun sorumlusu Keşap Fındık Üreticileri Birliği Başkanı Mustafa Şahin bilgiler verdi. Mustafa Şahin, tekniğine uygun dikilen ve büyüme sürecinde gereken ihtimamın gösterildiği tek gövde ile dikilmiş bahçelerde yerine göre dekarda 300 ile 500 kilo arasında verim alınabildiğine dikkat çekti.

Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı, bu tür istişare ziyaretlerinin gelişime ve değişime katkısının olduğunu belirterek "Trabzon Ticaret Borsası yöneticilerine, Meclis ve Yönetim Kuruluna göstermiş oldukları misafirperverlikten dolayı teşekkür ediyoruz. Trabzon Ticaret Borsamızı en kısa zamanda Borsamızda ağırlamaktan memnuniyet duyacağız." ifadelerini kullandı.

“ Dedelerimizin tattığı lezzetleri, kullandıkları ürünleri gelecek nesillere aynı kalitede ve aynı şekilde, coğrafi işaret tescillerimizi alarak sunmalıyız. ”

Daha kıymetli ürün, *Daha fazla kazanç*

Ülkemiz bölgeden bölgeye yapısal farklılıklar gösteren verimli toprakları, zengin tarihi ve kültürel mirası ile her yöresinde kendine özgü ürünler ve üretim teknikleri bulunan eşsiz bir ülkedir. Ülkemizde coğrafi işaret alabilecek 2500'e yakın ürün bulunmaktadır. Hemen hemen her yörenin özgün bir ürünü bulunmakta ve kaynak gösterilen coğrafi bölge ile aynı isimde anılmaktadır. Bu ürünlerin coğrafi işaret ile tescillendirilmesi ülkemizin ekonomik, politik ve turistik menfaatleri için çok büyük önem arz etmektedir.

Coğrafi işaretli ürünlerin tescil ettirilmesi, esasında bir vizyon işidir. Tarım ürünlerinin coğrafi işaret amblemi ile satılması, tüketicilerin algısında kalite ve güveni temsil etmekte-

dir. Tüketiciler kaliteli ve güvenilir ürün tüketirken üreticilerde önemli gelir artışı elde ederek kırsal kalkınmaya önemli katkı sağlamaktadır. Coğrafi işaretler, emeğin yoğun olduğu ve üretimi hem dolaylı hem de doğrudan kırsal istihdam olanaklarının oluşturulmasına katkı sağlayan stratejik enstrümanlardır.

Coğrafi işaret; daha kıymetli ürün ve daha fazla kazanmanın yanında dedemizin tattığı lezzetleri, kullandığı kaliteli ürünleri torunlarımıza aynı kalitede sunmamız demektir. Geleneksel ürünleri, koruduğumuz sürece bu ürünler bizim olur, aksi halde kaybolur gider. Biliyoruz ki anavatanı Türkiye olan birçok ürün başka ülkelere sahiplenildi. Biliyoruz ki yerel olanı bilip hazmetmeden evrensel olamayız.

Coğrafi İşaretli Ürünler de Farkındalık Arttırılmalı

Ülkemizde son dönemlerde coğrafi işaretler konusunda birçok çalışma yapılmaktadır. Özellikle oda ve borsalarımız yöresel ürünlere sahip çıkma ve farkındalık yaratma konusunda oldukça başarılılar. Bizde Sakarya Ticaret Borsası olarak markalaşma konusunda çalışmalarımıza devam ediyoruz. Geyve ayvası için başlattığımız coğrafi işaret süreci devam ediyor. Sakarya süpürgesinin coğrafi işaretini Borsa olarak almış bulunmaktayız. İlimizde alınan birçok coğrafi işaretli ürüne bir yenisini katmaktan dolayı gururluyuz.

Sakaryamız Türkiye'nin önemli süpürge üretim merkezlerinden biridir. Ölmeye yüz tutmuş meslekler arasına giren, gittikçe hayat şartlarına ve teknolojiye yenik düşen süpürge için Borsa olarak elimizden geleni yapmaktayız. Bizim buradaki görevimiz tescil sahibi kurumlar olarak yöresel ürünlerimizin üretimini gerçekleştiren üreticilerin tescilde belirtilen üretim şartnamesine uygun üretim yapmaları, coğrafi işaret yönetim sistemini anlamaları ve inanmalarını sağlamaktır.

Ülke olarak coğrafi işaret almaya aday ürün potansiyelimizi iyi kullanabilmemiz ve farkındalık yaratmamız için sivil toplum kuruluşları, oda ve borsalar, belediyeler gibi tüm paydaşların birlikte hareket ederek bir bilinç oluşturması gerekmektedir. Tüketicilerimizin de bu konuda üzerlerine düşen görev, coğrafi işaretli ürünler almalarıdır. Coğrafi işaret arasınlar ki arz-talep dengesi sağlansın. Bu konuda STK'lara, yerel yönetimlere, üreticimize, tüketicimize çok iş düşmektedir. Böylece kazanan ülkemiz olsun, Sakarya olsun, hem şehrimiz tanınsın hem de üreticimizin emeği daha değerli olsun.

Hayvanlarla terapi

Hayvanların bazı sağlık sorunlarının çözümünde öteden beri kullanıldığı bilinmektedir. Eski çağlarda, bazı hayvanların doğaüstü güçlere sahip olduğuna inanılmış ve insanların tedavisinde yararlanılmaya çalışılmıştır.

Hayvanların bazı sağlık sorunlarının çözümünde öteden beri kullanıldığı bilinmektedir. Eski çağlarda, bazı hayvanların doğaüstü güçlere sahip olduğuna inanılmış ve insanların tedavisinde yararlanılmaya çalışılmıştır.

Yakın zamanda hayvanlar sosyalleşme ajanı, sosyal destek ve rahatlama sağlayıcı olarak kullanılmaktadır. Bilinen en eski hayvanlarla tedavi uygulaması, 18. yüzyılın sonlarında akıl hastalarının tedavisi için İngiltere'de küçük evcil hayvanlardan yararlanılan bir tedavi merkezinin açılmasıdır. Ardından yine İngiltere'de hastaların morallerinin iyileştirilmesi için küçük evcil hayvanlardan yararlanıldığına dair kayıtlar bulunmaktadır.

Prof. Dr. Harun Baytekin

Çanakkale Onsekiz Mart
Üniversitesi - Ziraat Fakültesi

Hayvan destekli tedavi;

hayvanların kullanıldığı, alternatif veya tamamlayıcı bir terapi olarak kabul edilmektedir. Hayvanlarla tedavinin amacı, hastanın sosyal, duygusal veya bilişsel işlevlerini iyileştirmektir. Konunun uzmanları, hayvanların yararlanıcılar için eğitim ve motivasyonlarında yararlı olabileceğini belirtmektedir.

Hayvanlar, hapishaneler, huzurevleri, bakım evleri, akıl hastaneleri gibi çeşitli yerlerde farklı engellere sahip insanlara yardımcı olmak için kullanılmaktadır. En sık kullanılan terapi şekilleri, köpek ve at destekli tedavilerdir. Hayvan destekli tedaviler özellikle psikolojik bozuklukların belirtilerini azaltmada yardımcı olmaktadır ancak bu uygulamaların sonuçları geçici olmaktadır. Hayvanların kullanıldığı tedavi şekillerinde amaçların iyi belirlenmesi gerekmektedir. Rastgele seçilecek bir terapi şekli istenmeyen sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Özellikle çocukların sosyalliğinin geliştirilmesinde, sosyal hayatın içine sokulmasında seçilecek hayvan önem arz etmektedir. Terapistler, bir çocuğun davranışlarının geliştirilmesinde seçilecek yöntemi, hayvanlarla ilişkilerini irdeleyerek belirlemektedirler.

Çocukların hayvanlarla ilişkileri farklı olabilmektedir. Hayvanlarla terapinin etkili olabilmesi için hem çocuğun hayvana hem de hayvanın çocuğa karşı ilgisi ve davranışları sağlıklı bir şekilde anlaşılmalıdır. Eğer birbirlerine karşı rahat hareket ediyorlar, birbirlerinden çekinmiyorsa tedavi daha yararlı olmaktadır. Zihinsel engeli olan çocuklar, kendi evlerinin içinde olan evcil hayvanlarla daha iyi anlaşabilmektedir.

Çevresindeki olaylara duyarsız kalan, pek tepki vermeyen çocukların, hayvanların davranışlarına zaman içerisinde tepki verdiğine dair tıbbi araştırma oldukça fazladır. Dokunmak ve bazı hislerin oluştuğuna dair umutlar artmaktadır. Hayvanlardan ağrı kesici olarak da yararlanılmaktadır. Genellikle dikkat dağıtma ve ilgiyi ağrıdan ayırma işlemlerinde hayvanlar son derece etkili olmaktadır. Mutluluk ve moral verici hayvan

davranışları ağrı hislerini zayıflatabilmektedir.

Hayvanlarla tedavide çok sayıda hayvan türü kullanılmaktadır. Tavuklara yem atmak, günün belli saatlerinde beslemek, zihinsel engelli çocuklarda oldukça mesafe aldırılmaktadır. Denge sorunu olan çocuklarda ata binmek, birçok uzvun çalışmasını sağlamaktadır. Pet terapi, dog terapi gibi alt tedavi yöntemleri veya tıbbi tedavilerde destekleyici uygulamalar her geçen gün artmaktadır.

Prof. Dr. Kemal Çelik

Çanakkale Onsekiz Mart
Üniversitesi - Ziraat Fakültesi

Büyük havuzlarda yunus balıkları, zihinsel engeli olan çocukları çok rahat uyatabilmektedir. Otizmli çocuklar, hayvanlarla terapide olumlu sonuçlar vermektedir. Hayvanlarla terapi dünyada hızla yaygınlaşmaktadır. Bunun için uzman psikologların görev aldığı terapist hayvanların kullanıldığı tedavi kampüsleri oluşturulmaktadır.

TANZANYA'DA TÜRK HEYETİNE BÜYÜK İLGI

Sakarya, Trabzon ve Tekirdağ Ticaret Borsalarından oluşan iş insanları heyeti ile Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem Yüce, ülkemizdeki odalar ve borsalar birliği ile aynı misyonu üstlenen Tanzania Private Sector Foundation ve Tanzania Yatırım Merkezini ziyaret etti.

Sakarya Ticaret Borsası organizasyonunda bir araya gelen heyet; Tanzania Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Innocent Bashungwa, Tanzania Büyükelçisi Ali Davutoğlu ve Ticaret Müşaviri Onur Bilgen tarafından ağırlandı. Heyet, Tanzania Özel Sektör Vakfı ve Tanzania Yatırım Merkezi yetkilileri ile görüşmeler yaparak Tanzania'daki yatırım ortamı ve sağlanan teşvikler hakkında bilgi aldı. Türk ve Tanzanyalı iş insanları iki ülkenin ticaretinin artırılması konusunda görüş alışverişinde bulundu.

Sakarya Ticaret Borsası Başkanı Adem Sarı ziyaretlerle ilgili yaptığı açıklamada; Tanzania'nın Türkiye'nin Doğu Afrika'daki en önemli ticaret partnerlerinden biri olduğunu ve bölge ülkeleriyle olan ticaretimizin %15'lik bölümünü Tanzania'nın oluşturduğunu vurguladı.

Başkan Sarı, Türkiye ile Tanzania arasındaki köprünün genişletilmesi gerektiğine değinerek "Tarımsal işlemede iki ülke ilişkilerinin gelişmesi için buradayız. Üyelerimizin hem mevcut pazarlardaki paylarını artırmak hem yeni pazar bulmalarına yardımcı olmak hem de tanımadıkları pazarlara açılmalarına öncülük etmek için organize ettiğimiz ikili iş görüşmeleri oldukça verimli geçti. İki ülke hükümetinin bizlerin yatırım yapabilmesi için önümüzü açan girişimleriyle ekonomik ilişkilerin daha da geliştirilmesini arzu ediyoruz." dedi.

STB, İKİLİ İŞ GÖRÜŞMELERİ İLE ALTERNATİF PAZARLARDA

Sakarya, Trabzon ve Tekirdağ Ticaret Borsalarından oluşan heyet ile Sakarya Büyükşehir Belediyesi Başkanı Sayın Ekrem Yüce; Türkiye Cumhuriyeti Darüsselam Büyükelçiliği ev sahipliğinde Tanzania Ticaret Odası ve Tanzania iş insanları ile B2B (İkili İş Geliştirme) toplantılarına katıldı.

Tanzanya'nın Başkenti Darüsselam'da düzenlenen ikili iş görüşmeleri organizasyonuna katılan STB heyeti, Tanzanyalı iş insanlarıyla ikili iş görüşmesi yaptı. Görüşmelerde firmalar, ürünlerini ve hizmetlerini tanıtmaya imkânı bularak yatırımlarla ilgili görüşmeler gerçekleştirdi.

Tanzanya Büyük Elçiliğine Ziyaret

Türk Büyükelçiliğine ziyaret gerçekleştiren heyet, Türkiye Cumhuriyeti Darüsselam Büyükelçisi Ali Davutoğlu ile görüşerek Tanzania'daki yatırım olanakları hakkında önemli bilgiler edindi.

Ziyarete Büyükelçi Ali Davutoğlu, Tanzania ile Türkiye'nin ilişkilerinin geliştirilmesi açısından büyük imkanların olduğunu ifade etti. İki ülkenin ilişkilerinin kapsamının geniş olduğunu dile getirdi, inşaat ve tarım sektörüne değindi. Davutoğlu, "Tanzanya'da üstlenilen taahhütler açısından Türkiye listenin ilk sırasındadır. İki ülke arası mükemmel ilişkiler var." diye konuştu.

Sakarya Ticaret Borsası Başkanı Adem Sarı görüşmeler sonrası yaptığı açıklamada, dış ticarete katkı sağlamak için programlı olarak alternatif pazarlara açıldıklarını belirtti. Bu kapsamda

düzenlenen Tanzania B2B organizasyonunun Sakarya'nın ihracatı açısından son derece verimli geçtiğini ifade etti.

Başkan Sarı "Tanzanya'nın çok geniş arazileri, elverişli toprakları var. Bu araziler devlet tarafından kiralanabiliyor. Doğal kaynaklar, tarım, hayvancılık ve turizm başta olmak üzere birçok sektörde Tanzania'da yatırım potansiyeli bulunuyor. İş forumu sonrasında oluşan sinerji ile Türk ve Tanzania iş dünyası arasında bir ağın oluşmasını temenni ediyorum." ifadelerini kullandı.

LİSANSLI DEPO VE TARIM OKULU YER TAHSİSİ YAPILDI

“Lisanslı Hububat Deposu ve Tarım Okulu” için Sakarya Büyükşehir Belediyesi ile Sakarya Ticaret Borsası arasında yer tahsis protokolü imzalandı.

Sakarya Ticaret Borsası Başkanı Adem Sarı yaptığı açıklamada “Projemiz için gerekli olan arazi tahsis için Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanı’mızla biraya gelerek protokol imzaladık. Milli Emlak Genel Müdürlüğü araziyi Büyükşehir Belediyesine, Başkanımız Ekrem Yüce de bize devretti. Ortak paydamız olan Sakarya için takım ruhunun gücüne inanıyorum. ‘Birlikten kuvvet doğar’ ilkesi doğrultusunda,

birlikte hareket etmenin bereketini ve olumlu sonuçlarını yakın tarihte almaya başlayacağız.” dedi.

Tahsis edilen alan üzerinde lisanslı depoların ve Türkiye’de bir ilk olacak tarım okulunun da yer alacağını söyleyen Sarı sözlerine “Yapılacak tarım okulu ile temeli tarım olan donanımlı çocuklar yetiştireceğiz. Hızla yaşlanmakta olan tarım nüfusunun gençleştirilmesini sağlayarak gelişen teknolojiyi kullanan, tarımsal yenilik ve gelişmeleri takip eden ve uygulayan gençlerimizle nitelikli iş gücüne katkı sağlamayı hedeflenmekteyiz.” cümleleri ile devam etti.

Sakarya’da tarım ve hayvancılığın gidişatını değiştirmek istediklerini belirten Sarı, hedeflerinin lisanslı depoyu mısır hasadına kadar yetiştirmek olduğunu bildirdi.

Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem Yüce “Şehrimizin tarım alanındaki en büyük eksikliği olan lisanslı depoculuğun yapılması için attığımız bu adım Sakarya’mız için hayırlı uğurlu olsun.” dedi. İnşaatın en kısa zamanda başlayacağını, üreticinin depoya bıraktığı fındık ve mısırın karşılığında %75’e kadar kredi alabileceğini, üreticilerin ürünlerini lisanslı depoya teslim ettiklerinde devletin banka aracılığıyla nakliye ve depolama desteği vereceğini ifade etti.

BU PROJE ŞEHRİN TARIM VİZYONUNA KATKI SAĞLAYACAK

STB tarafından yazılan “Sakarya Ticaret Borsası Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Fizibilite Çalışması Projesi” Doğu Marmara Kalkınma Ajansı 2019 yılı Fizibilite Desteği Programı kapsamında, Sakarya Ticaret Borsası ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) tarafından imzalandı.

Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı, bir yıl sürecek olan projede bütün aktörlerin katılımı sağlanarak tehdit, risk ve fırsatların derinlemesine araştırıldığı bir mevcut durum raporu elde edilmiş olacağını bilgisini verdi.

Yönetim Kurulu Başkanı Adem Sarı “Proje hazırlama ve uygulama süreçlerinde kurum olarak elde ettiğimiz deneyim ve bilgi birikimine yeni bir proje daha ekledik. 2018-2020 yılı stratejik planımız içerisinde de yer alan bu projenin Marka tarafından onaylanması bizleri son derece memnun etmiştir. Hazırlayacağımız “Sakarya İli Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Fizibilite Raporu” TR42 dışında kalan bölgelerdeki fındık, mısır hububat vb. ürünlerde de lisanslı depoculuk konusundaki projelere öncülük edecektir.” dedi.

Başkan Adem Sarı sözlerine “Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Fizibilite Çalışması Projesi”nde ilimizde stratejik öneme sahip olan fin-

dık ve mısırın ekonomik değerinin artırılması konusundaki çalışmalara katkı sağlayacağız. Lisanslı depoculuk ihtiyacının belirlenmesi, sürdürülebilirliği ve ekonomik rantabilitesini ortaya koyacak güncel pazar incelemeleri, mali incelemeler ve teknolojik incelemeler yapacağız.” diyerek devam etti.

Başkan Sarı, Sakarya Ticaret Borsası güdümlü proje için alt yapı oluşturularak lisanslı depoculuk ve ürün ihtisas borsacılığının entegre olarak hayata geçirilmesinin ilin ekonomisinde yapısal bir dönüşümün başlangıcı olacağını ifade etti.

TİCARET BORSALARI KONSEY TOPLANTISI YAPILDI

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Ticaret Borsaları Konsey Toplantısı, TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu'nun ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Toplantıya Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli, TOBB Ticaret Borsaları Konsey Başkanı Hüseyin Çevik, Konsey Başkan Yardımcısı Adem Sarı ve borsa başkanları katıldı.

Hisarcıklıoğlu: Türk Tarımının 50 Yıllık Rüyası Gerçekleşti

TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu da, Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli ile birlikte üretimin, tarımın ve ticaretin nasıl artırılacağına yönelik istişarelerde bulunacaklarını söyledi.

Hisarcıklıoğlu, atıl durumdaki hazine ve şahıs arazilerinin arazi bankacılığıyla kiralanarak üretime kazandırılması gerektiğini belirterek, "Ölçek ekonomisine geçmeliyiz. Zira bu devirde ayakta kalmak istiyorsan, çok üretecek, çok alacak, çok satacaksın. Bu devrin kuralı bu" dedi.

Tarım ve hayvancılığın ihmal edilmemesi gereken bir alan olduğunu ifade eden Hisarcıklıoğlu, dünyada orta gelir grubunun büyümeye devam ettiğini ve tüketimin giderek daha çok arttığını bildirdi.

Hisarcıklıoğlu, Türkiye'nin çevre coğrafyasında 2 milyar kişinin yaşadığına dikkati çekerek, 500 milyar dolarlık gıda, tarım ve hayvan-

cılık ürünü ithal edildiğini dile getirdi.

Türkiye'nin elinde "müthiş bir imkan" bulunduğu işaret eden Hisarcıklıoğlu, "Tüm bu coğrafyayı biz doyurabiliriz. Böylece hem para hem de stratejik güç kazanırız. Dünyayı doyuran kim ise dünyanın lider ülkesi de odur. Dünya gıda pazarı 1,5 trilyon dolar büyüklüğünde, Türkiye'nin buradan aldığı pay 18 milyar dolar, sadece yüzde 1,2 oranında. Potansiyelimizin çok altındayız. Bizce burada ilk önemli nokta, ürettiğini satma modelinden, satacağını üretme modeline geçmemiz gerektiğidir" diye konuştu.

Hisarcıklıoğlu, coğrafi işaretler konusunda da odalar ve borsaların Türkiye'de en aktif çalışan kuruluşlar olduğunu ifade ederek, "Ticaret borsalarımızla birlikte, tarım ve hayvancılıktaki dönüşümün gerçekleşmesi için çalışmayı sürdüreceğiz" dedi.

Bakan Pakdemirli: Tarım Sektörü İstikrarlı Büyüyor

Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli de tarımın savunma sanayisinden çok daha önemli olduğuna işaret ederek, şöyle konuştu: "Tarım, siyasete alet edilecek bir konu değil. Tükettiğimiz yiyecekleri günlük siyasete alet etmememiz gerekiyor. Ne yazık ki süregelen buğday ve saman tartışmalarını trajikomik buluyorum. Her yerden bir lafın veya bir matematiğin sadece bir tarafı cimbizle çekilerek, 'Türkiye ne halde' deniyor ve ne yazık ki üreticimizi bu işten yıldırmaya çalışıyorlar. Türkiye, bu alandaki nüfusun azalmasına rağmen tarımda istikrarlı şekilde büyümesini sürdürüyor. İstikrarlı şekilde büyüyen sektör olarak tarım kendisini göstermiş durumda."

Pakdemirli, lisanslı depoculuk çalışmalarını tarımda başarı olarak gördüğünü vurgulayarak, şu değerlendirmede bulundu: "Tarımdaki gelişim alanlarından bir tanesi de ürünün tarladan sonraki süreçlerinin iyi idare edilmesidir. Bu süreçlerin iyi idare edilmesindeki koşullardan biri de lojistiğin, saklama koşullarının ve fiyat istikrarının sağlanmasıdır. Bu anlamda, ürün ihtisas borsaları, lisanslı depoculuk, gelir garantili ürün sigortalarının çiftçilerle tanıştırılması söz konusu olacaktır. ABD'de de bunlar var. Yeter ki ürün ihtisas borsalarımız yeterli derinliğe kavuşsun. Bundan böyle artık üreticilerimiz, daha ekimini yaparken kaç liraya ürünü satacağını yarına yönelik biliyor olacaklar. Bunu son derece önemsiyorum. Bu, geleceğe daha güvenle bakan üreticiler anlamına geliyor."

Bakan Pekcan: Sanal Ticaret Akademisi'ni Başlattık

Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan da ihracatta rekorlar kırdıklarını, bunda ticaret borsalarının katkısının da büyük olduğunu söyledi. Gerek hayvancılık ve tarım ticaretinde gerekse ihracatta ticaret borsalarının yerelde yaptığı çalışmaların son derece önemli olduğunu ifade eden Pekcan, "Lisanslı depoculuğu geliştirdik. Şu anda 183 firma lisans için izin almış, 91'i hali hazırda aktif durumda. Lisanslı depo kapasitemizi 4,8 milyon tona çıkardık, hedefimiz 10 milyon tona çıkarmak. Ürün İhtisas Borsasını da Temmuz 2019 itibarıyla açtık ve burada da elektronik ortamda yer değiştirmeden tek bir platformda ürün ticaretinin yapılmasını mümkün kıldık" diye konuştu.

SAĞLIKLI YAŞAM İÇİN

hijyenik gıda

Gün içerisinde gerek evde gerek sokakta gerekse iş yerlerinde birçok bakteri, mikroorganizma vb zararlı mikroorganizmalara maruz kalınmaktadır. Sağlığı tehdit edebilen bu mikro canlılardan kurtulmak için ise çeşitli temizlik yöntemleri bulunmaktadır. Karşılaşmış olduğumuz 3 farklı tanım burada önem kazanmaktadır.

Sağlık açısından oldukça tehlikeli sonuçlar doğurabilme riski de taşıyan mikroorganizmalardan arınabilmek dezenfeksiyon ile mümkündür. Dezenfeksiyon, hastalık yapma ihtimali olan mikropların mevcut ortamdan tamamen uzaklaştırılması ve ortadan kaldırılma işlemidir.

Gıda Hijyeni Neden Önemlidir?

Dünya nüfusuyla beraber artan tüketimin getirdiği, gıdaya olan talep gün geçtikçe artmaktadır. Bilimsel araştırmalar sağlıklı yaşamın beslenme ile ilişkisini açıkça ortaya koymuştur. Sağlıklı ve dengeli beslenmeyle bağışıklık sisteminin desteklenerek hastalıklara karşı vücut direncinin artması sağlanır. Bu sebeple beslenme ihtiyacımızı karşılamak için tükettiğimiz gıdaların niteliği oldukça önemlidir.

Besin değeri yüksek, nitelikli bir gıda için ise tarladan sofraya kadar geçen süreçte hijyen kurallarına azami özen gösterilmelidir. Temiz ve sağlıklı uygun, besin değeri yüksek bir gıdanın elde edilebilmesi ancak etkin bir sanitasyon uygulamasıyla sağlanır.

Gıda Sanayinde Hijyen ve Sanitasyon:

Gıda sanayinde sanitasyon; gıda üretiminde hijyenik ve sağlıklı şartların oluşturulması ve devam ettirilmesidir. Hammaddenin ve özellikle ürünlerin taşınması, işlenmesi, ambalajlanması ve satışı sırasında meydana gelebilecek kontaminasyonların (bulaşma) engellenmesidir. Yani bu uygulama hammaddeden son tüketiciye kadar geçen tüm süreci kapsar.

Gıda üretiminde hijyen ise; tüketim amacına uygun, sağlık açısından risk barındırmayan yararlı ürünler elde edebilmek için, gıdaların üretimlerinde, teknolojik işlem uygulamalarında, depolanmalarında ve satışı sırasında alınması gereken önlemler bütünüdür.

Sağlam sebze-meyveler ve hayvanların iç doku-ları temizdir. Ancak üretim esnasında kontaminasyona maruz kaldıklarında kirlenirler. Bu durumda farklı bir tanım ortaya çıkmaktadır. Kontaminasyon (Bulaşma yada kirlenme)

Kontaminasyon nedir?

İstenmeyen zararlı maddelerin veya mikroorganizmaların çeşitli yollarla besine bulaşmasıdır.

Gıdalarda kontaminasyon (Bulaşma) 3 farklı yolla şekilde meydana gelebilmektedir.

- **Fiziksel Kontaminasyon:** Gıda olmayan yabancı maddelerin sebep olduğu kirlenmedir. Cam kırığı, metal parçası, saç, tırnak, sinek gibi maddeler fiziksel kirlenmeye sebep olmaktadır.

- **Kimyasal Kontaminasyon:** Kimyasal yollarla bulaşan maddelerdir. Besinin içinde saklandığı kaptan çözünme sonucu geçen metaller, iyi durulanmamış kaplardan bulaşan deterjan veya artıklar, pestisitler, ambalajdan çözünen boyar maddeler ve olması gerekenin üzerinde kullanılan gıda katkı maddelerinin bulaşması kimyasal kirlenmeye örneklerdir.

- **Biyolojik Kontaminasyon:** Zehirli bal, mikotoksinler, filizlenmiş ve yeşillenmiş patates gibi besinin içeriğinde doğal olarak bulunan toksinler, besinlerin uygun koşullarda saklanmaması sonucu oluşan kirlilik, hijyenin tamamen sağlanmaması ve buna bağlı olarak en önemli ve yaygın biyolojik kirlilik olan mikroorganizma üremesi sonucu oluşan kirliliktir.

Yukarıda da görüldüğü gibi bulaşmalar; insandan, hayvansal kaynaklardan, su ya da topraktan gelebilir. Bozuk ve bulaşmaya uğrayan gıdalar hem gıda zehirlenmelerine hem de çöpe atıldığından ekonomik kayıplara sebep olmaktadır.

Gıdalarda bozulma, gıdanın yapısında bulunan protein, karbonhidrat, yağlarla ve çeşitli bileşiklerin yıkılması sonucu gıdada istenmeyen bir görünüş, tat ve kokunun ortaya çıkması olarak tanımlanabilir.

Bir gıdanın bozulması; ham maddenin temini, taşınması, işlenmesi ve depolanması sırasında mikroorganizmaların gelişerek yüksek sayılara ulaşabileceği bir ortamın oluştuğunun göstergesidir.

Bu sırada gıdaya patojen bir mikroorganizma da bulaşmışsa bu mikroorganizma tehlikeli sayılara ulaşarak insanlarda çeşitli enfeksiyon ve gıda zehirlenmelerine ve hastalıklara neden olabilir.

Üretimde yapılacak kontrollerle ürünlerde meydana gelebilecek ortam, personel, hammadde kaynaklı riskler tespit edilerek toplum sağlığı korunurken ekonomik kayıpların önüne geçilmesi sağlanabilir.

Besin Kaynaklı Hastalıklar

Gıda kaynaklı hastalıklar herhangi bir yiyecek ya da içeceğin tüketimi sonucunda görülen zehirlenmeler ve enfeksiyon durumlarıdır. Besinin üretiminden tüketimine kadar geçen sürede çeşitli kaynaklardan kontamine olan mikroorganizmalar uygun koşullarda hızlıca çoğalarak besinlerin duyu-sal kalitesini bozmakta ve besin kaynaklı hastalıklara neden olmaktadır.

Günümüzde birçok ülkede önemli bir sağlık sorunu olan bu durumun engellenmesi, besin hijyeninin her açıdan değerlendirilerek korunması ile sağlanabilir.

Özellikle besinlerin hazırlandığı alanlar, besinin kendisi ve kullanılan araç gerecin temizliği mikrobiyal kirlenmede büyük önem taşımaktadır.

Mikroorganizmalar kendi başlarına hareket edemezler ve kontaminasyonun gerçekleşmesi için çeşitli araçlara ihtiyaç duyarlar. Bu araçlar insanlar ya da hayvanlardır.

Bakteriler bu yolun dışında kontaminasyon kaynağı olarak besin olmayan ve bakteri içeren bir madde de seçebilir. Bu yolla gerçekleşen bulaşmalara 'çapraz kontaminasyon' denir. Özellikle besin hazırlanması sırasında kullanılan araç ve gereçler en sık rastlanan çapraz kontaminasyon kaynaklarıdır.

Örn: Kesme tahtaları, karıştırıcılar, ortamın havası, mutfak tezgahı ve kıyafetler çapraz kontaminasyon kaynaklarına örnek olarak verilebilir.

Besin hijyeninin sağlanmasında; satın alma işlemleri, depolama yöntemleri, besinin hazırlanması ve pişirilmesi, servis ve hazırlık aşamalarındaki kişisel hijyen büyük önem taşımaktadır.

Hangi bakteriler hangi ürün gruplarında görülebilir?

- **Bacillus cereus:** Tahıl grubunda sıkça rastlanan bakterilerdir. Riskli besinleri mısır unu, makarna ve pirinçtir.

- **Brusella spp:** Hayvan etleri, süt ve peynirde sıkça rastlanan bakterilerdir. Korunmak için pastörizasyonun uygulanmasına dikkat edilmelidir.

- **Staphylococcus aureus:** İnsan ve hayvanların cilt ve mukozasında konaklayan bir patojen bakteridir. İnsanlarda cilt enfeksiyonlarında, gıda kaynaklı hastalıklarda sıkça karşılaşılmaktadır. Özellikle hastane ve kreşlerdeki sepsisin yaygın bir nedeni olduğu bilinmektedir.

- **Camphylobacter jejuni:** Özellikle kümes hayvanları, kuşlar, sığırlar, içme suları ve midyede rastlanmaktadır. Riskli besinler pastörize edilmemiş sütler ve klorlanmamış sudur.

- **Listeria monocytogenes:** Çevrede yaygın olarak bulunduğu bilinmektedir. Çiğ et ve kümes hayvanları, mayonezli salatalar, peynir ve krema kontaminasyonun sık görüldüğü besinlerdir. Pastörizasyon işlemine dikkat edilmelidir.

- **Salmonella:** Özellikle çiğ tavuk ve yumurta, çiğ salata ve et ürünleri riskli besinlerdir. Kırılmış, çatlak yumurtalar kullanılmamalıdır.

Bu bakteriler sıkça karşılaşılan patojenlerdir. Bakterinin toksik dozda kontamine olması sonucu hastalıklar görülmektedir. Gıdaların satın alınması, hazırlanması ve sunulması sırasında dikkat edilmesi gereken bu hususlara uyulması tüketicinin bu bakterilerle karşı karşıya gelmesini engelleyecektir. Besin güvenliğinin sağlanması çok büyük önem taşımaktadır.

Nedir bunlar?

a) Sanitasyon Nedir?

Yunanca'da sağlık anlamına gelen "sanitas"tan gelen sanitasyon, hijyen için gerekli olan koşulların sağlanması ve korunması anlamını taşımaktadır. Bu koşullar insan sağlığının iyileştirilmesi, korunması ve tekrar kazanılması için gerekli olan koşullardır. Sanitasyon daha çok gıda alanında yaygındır. Gıda alanında sanitasyon üretimin hijyenik olması, üretim aşamasında sağlık koşullarının yaratılması ve tüm bu gerekliliklerin devam ettirilmesi anlamını taşımaktadır.

b) Hijyen nedir?

Antik Yunan dönemindeki Hygieia adlı tanrıçadan adını alan hijyen, sanitasyondan farklı olarak sağlıklıyla ilgili kuralları koyar. Yani, bir ortamın ya da bir eşyanın hijyenik olmasının ölçütü olan kuralların toplamıdır. Ancak sanitasyondan ayrıldığı tek nokta bu değildir. Sanitasyon gıda sektöründe kullanılırken hijyen tıp alanında daha çok geçerlilik kazanmıştır.

Gıda güvenilirliği açısından tüketicinin korunmasını sağlamak amacıyla gıda işletmecisinin, gıdanın üretiminden son tüketiciye sunulmasına kadar uyması gereken gıda hijyenine ilişkin genel kuralları belirlemek amacıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nca (güncel adı Tarım ve Orman Bakanlığı) 17 Aralık 2011 tarihinde yayınlanan GIDA HİJYENİ YÖNETMELİĞİ yayınlanmıştır. Buna yönetmeliğe göre;

Gıda hijyeni: Tehlikenin kontrol altına alınması ve gıdaların kullanım amacı dikkate alınarak, insan tüketimine uygunluğunun sağlanması için gerekli her türlü önlem ve koşullarını ifade etmektedir.

c) Dezenfeksiyon Nedir?

Mikroorganizmalar hemen hemen her yerde kendilerine yaşam alanı bulurlar. Bu yaşam alanı yalnızca toprak, hava ya da su değil; aynı zamanda insan vücudu da olabilir.

Gıda Hijyenini Sağlamak İçin Neler yapmalıyız?

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Tarafından Belirlenen Altın Kurallar:

Dünyada en yaygın sağlık sorunlarından birinin kontamine gıdalardan kaynaklanan hastalıklar olduğunu kabul eden Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), bu sorunların bebek ve yaşlılarda ölümlerine dahi sonuçlanabildiğini açıklamaktadır.

Gıda kökenli hastalık risklerini önemli ölçüde azaltmak ve toplum sağlığını korumak açısından DSÖ tarafından "Altın Kurallar" olarak tanımlanan bazı basit önlemlerin tüketiciler tarafından uygulanması önerilmektedir. Bu kurallar aşağıdaki gibidir:

1. Meyve sebze gibi gıdaların doğal hali ile tüketilmesi önerilirken, sütün seçiminde çiğ süt yerine pastörize sütün tercih edilmelidir.

2. Çiğ et, çiğ tavuk ve çiğ süt gibi taze gıdalar pek çok patojen(hastalığa sebep olan) mikroorganizmanın bulaşması sonucu rahatlıkla üreyebileceği bir ortama sahiptir. Bu nedenle bu tip gıdaların en az 70 °C'ye ulaşan bir sıcaklıkta tamamen pişirilmesi gereklidir. Dondurulmuş et, tavuk ve balığın ise pişirilmeden önce tamamen çözünmesi sağlanmalıdır.Besinler oda sıcaklığında değil buzdolabında çözdürülmelidir.

3. Pişirme sonrası gıdalar bekletilmeden tüketilmelidir.Piştirilmiş gıda oda sıcaklığında bekletildiğinde mevcut mikroorganizma sayısı artmaya başlar. Uzun süre beklemelerde risk daha da artar. Güvenli tüketimi sağlamak açısından gıda pişirme sonrası yenilebilecek sıcaklığa geldiğinde hemen tüketilmelidir.

4. Piştirilmiş gıdaların korunmasına özen gösterilmelidir: Pişirme sonrası gıdalar hemen tüketilmeyecekse, ya 60 °C'nin üzerinde ya da 10°C'nin altındaki koşullarda tutulmalıdır. Bebek gıdalarının pişirme sonrası hiç bekletilmemesi tercih edilmelidir. Sıklıkla yapılan bir hata da, fazla miktarda hazırlanan gıdanın sıcakken buzdolabına konmasıdır. Böylelikle gıda hızla soğutulamaz ve mikroorganizmalar için uygun üreme koşulları oluşur.

5. Gıdaların yeniden ısıtılması tam ve kusursuz uygulanmalıdır.Gıdanın muhafazası sırasında hızla artan mikrobiyal yük, gıdanın 70 °C'nin üzerinde olarak ısıtılması ile azaltılabilir.

6. Çiğ ve pişmiş gıdaların birbiriyle temasından sakınılmalıdır.Piştirilmiş bir gıda çiğ gıda ile temas ederse, çiğ gıdada bulunan mikroorganizmalar pişmiş gıdaya bulaşarak "çapraz bulaş"a neden olur. Çapraz bulaşmanın engellenebilmesi için çiğ gıda ile temas eden yüzeyler, bıçak ve diğer yardımcı ekipmanlar yıkayıp temizlendikten sonra pişmiş gıda için kullanılmalıdır.Mümkünse kesme tahtası gibi ekipmanlar et ve sebzeler için ayrı bulunmalıdır.

7. El temizliği kesinlikle ihmal edilmemelidir: Gıda hazırlama işlemine başlamadan önce, çiğ gıda ile çalışıldıktan sonra ve özellikle tuvalet sonrası eller en az 20 saniye boyunca mutlaka yıkanmalıdır.

8. Mutfaktaki yüzeyler temiz tutulmalıdır.Gıda hazırlamada kullanılan yüzeyler, gıda artıkları ve kırıntıları, tabak ve diğer mutfak gereçleriyle temas eden bezler sürekli bulaş kaynağı olabileceğinden sıklıkla yıkanarak temizlenmelidir.

9. Gıdalar kemirgen ve haşerelerden korunmalıdır. Bu hayvanlar sıklıkla gıda kökenli hastalık etmeni patojenleri taşıyabilmektedirler. Gıdaların ağız kapalı kaplarda muhafaza edilmesi en iyi koruma yoludur.

10. Temiz su kullanımı gerekliliği unutulmamalıdır. Gıda hazırlamada içme suyu niteliğinde su kullanılmalıdır.

Tüm bu hijyen tedbirlerinin uygularken su israfından kaçınarak gelecek nesillere temiz su kaynağı bırakalım.

KAYNAKLAR:

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı- Gıda Hijyeni Yönetmeliği- 17 Aralık 2011 tarih ve 28145 Sayılı Resmi Gazete
Demirci,M. Beslenme,NKÜ Ziraat Fakültesi,Tekirdağ,2009
Özkaya,F Durlu.,Cömert,M.Gıda Zehirlenmelerinde Etken Faktörler.Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi.2008;65(3):149-158
www.gidagundemi.com/makale/hijyen-ve-sanitasyon-icin-kullanilan-analizler-m232.html

Hazırlayan:

ADAPAZARI Ticaret Borsası Özel Gıda Kontrol Laboratuvarı

VETERİNER HEKİMLER BİR SONRAKİ SALGINI ÖNLEYEBİLİR Mİ ?

Veteriner epidemiyologlar, zoonoz hastalıkların araştırılması ve müdahale edilebilmesi için tek sağlık yaklaşımını savunuyor. COVID-19, 21. yüzyılın üçüncü koronavirüs salgınıdır. Sınırlı bölgelerde salgına sebep olan SARS ve MERS virüslerinden farklı olarak COVID-19'a sebep olan virüs, Çin'in Wuhan şehrinde ilk vakanın bildirildiği geçtiğimiz Aralık ayından bu yana tüm dünyaya yayıldı. Aralarında Birleşik Devletlerin de olduğu birçok ülke, bu halk sağlığı krizini yönetmeye çalışıyor. 11 Mart'ta Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), COVID-19'un bir pandemi olduğunu resmen ilan etti. Aynı günlerde DSÖ, 114 ülkede 118000'den fazla vakanın ve yaklaşık 4300 ölüm olayının olduğunu belirtti. DSÖ Genel Direktörü Tedros Adhanom "Biz hem hastalığın yayılması ve şiddetinin endişe verecek seviyeye kadar yükselmesi hem de hastalık karşısında çaresiz kalacağımız seviyeye gelmesi konularında derinden endişe duyuyoruz. Daha önce koronavirüsün neden olduğu böyle bir salgını hiç görmemiştik." dedi.

KORONAVİRÜSLER

Koronavirüsler; köpeklerde, kedilerde, atlarda, sığırlarda, domuzlarda, tavuklarda, hindilerde, yarasalarda ve insanlarda bulunan geniş bir virüs ailesidir. Birçok yarasaya koronavirüsünün zoonoz karakterli patojenler olduğu kanıtlanmıştır. Bu virüsler, insanlarda hafif soğuk algınlığından şiddetli pnömoni-

ye kadar değişen hastalıklara sebep olurlar. Bazen de ölümcül olabilirler.

Wisconsin Madison Üniversitesi Veteriner Hekimlik Okulundan emekli Prof. Dr. Christopher W. Olsen "İnsanların on yıllardır koronavirüslerle enfekte olduğu gerçeğinin farkında olmak önemlidir. Bu virüsler, insanlardaki soğuk algınlıklarının %10-20'sinin sebebidir." dedi.

Dr. Olsen kariyerinin önemli bir bölümünde zoonoz karakterli enfeksiyonlar üzerinde çalışmış ve SARS salgını sırasında Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezlerine danışmanlık yapmıştır. Dr. Olsen, koronavirüslerin insanlar için çok ölümcül olmadıklarını ifade etti. "Fakat SARS, MERS ve COVID-19 virüsleri yeni virüslerdir, insanoğlunun bunlara karşı bağışıklığı yoktur ve tamamen hassastırlar." dedi.

Ohio Eyalet Üniversitesi Veteriner Hekimlik Kolejinde koronavirüs araştırmacısı Prof. Linda Saif'e göre SARS ve MERS virüsleri insan için COVID-19'dan daha ölümcül olmalarına rağmen onun kadar enfeksiyöz değildirler. SARS ve MERS'te ölüm oranı %10 ve %34 iken COVID-19'da bu oran %1-3,4 arasındadır. SARS ve MERS'in enfeksiyon oluşturma ve insandan insana geçişe adapte olma kabiliyeti COVID-19 kadar yüksek oranda değildir ve bunun sebebi bilinmemektedir.

"RNA virüsleri olan koronavirüslerin, rekombinasyon ve mutasyon yeteneklerinden dolayı influenza virüsleri gibi evrim geçirerek türler arasında geçiş yeteneği kazanma ihtimali diğer virüslere göre daha fazladır. Bu da pandemilerde neden koronavirüslere bu kadar sık rastladığımızı kısmen açıklıyor.

Dr. Saif'in COVID-19'un orijini ile ilgili olarak yaptığı bir açıklamaya göre muhtemelen bu virüs, doğada bir yarasaya koronavirüsü ile bir diğer arakonakçadaki koronavirüsün rekombinasyonu ile oluşmuştur. Dr. Saif "İlk başta pangolinlerin arakonakçı olduğu düşünülmüş ancak viral zincir olayın böyle olmadığını göstermiştir." dedi.

Viral Konakçılar

Yarasalar da taşıdıkları virüsler kadar çok çeşitlidirler. 1300'den fazla yarasaya çeşidi tüm dünyaya yayılmıştır. Yarasalar, kemiricilerden sonra ikinci geniş canlı sınıfıdır. Araştırmacılar; yarasaların davranışları, beslenme alışkanlıkları, göç yolları ve yankıyla yer belirlemeleri üzerine çalışmışlardır. Son dönemlerde yapılan çok az sayıda çalışma, yarasaları kuduz virüsü dışındaki diğer virüslerin taşıyıcısı olarak değerlendirmiştir. Yarasalarla ilişkili olan 2003 SARS salgını ile bu eğilim değişmiştir. Bu tarihten sonra farklı yarasaya türlerinden, aralarında Ebola, Hendra ve Nipah virüsleri gibi birçok yeni koronavirüsün olduğu 120'den fazla virüs identifiye edilmiştir. Günümüzde yarasalar gittikçe artan bir şekilde yeni çıkan enfeksiyöz hastalıkların en önemli hayvan rezervuarlarından biri olarak görülmektedir. Dr. Saif, bir yarasanın bir insanı COVID-19 ile direk enfekte etmesi için insanın yarasayı çorba içinde yemesi veya Çin'de yaygın olarak bulunan egzotik hayvan pazarlarında yarasaya feçesi veya sekresyonları ile temas etmesi gerektiğini belirtti. Ayrıca yarasaya feçesinin Çin geleneksel tıbbında kullanılmak üzere satıldığını söyledi. Yarasaya feçesi veya idrarı ile kontamine olmuş meyve veya diğer yiyeceklerin insanlarda gıda kaynaklı bir bulaşmaya sebep olabileceğini sözlerine ekledi.

Dejavu

Veteriner Epidemiyolog Dr. Donald Noah, şu andaki pandeminin yeni bir zoonoz virüsten kaynaklanmasının sürpriz olmadığını söyledi. Lincoln Memorial Üniversitesi Veteriner Hekimlik Kolejinde halk sağlığı ve epidemiyoloji profesörü olarak görev yapan Dr. Noah "Böyle şeyler daha önce de oluyordu ve bundan sonra da olacak." dedi. Akademik kariyer yapmadan önce ABD Savunma Bakanlığı ve Ulusal Güvenlik Bakanlığında üst düzey yöneticilik yapan Dr. Noah, kitle imhasına yönelik biyolojik silahlara karşı biyo-defans bölümünde sekreter yardımcısı olarak çalıştı. Bu görevde Dr. Noah, 2009-10 yıllarında 12.000 Amerikalının ölümüne neden olan domuz gribi veya H1N1 influenza salgınına müdahale biriminde çalıştı.

Dr. Noah "COVID-19 salgını bitse bile biz bu hastalıktan tam olarak kurtulamayacağız. İnsanların vahşi yaşam alanlarında yerleşmeye devam etmesi daha fazla hayvan-insan etkileşimi demektir ve bu da yeni zoonoz hastalıklara maruz kalınması ihtimalini arttırmaktadır." dedi. Dr. Noah devam eden salgın ile ilgili olarak "umut ışığı" ifadesini kullanmak istemiyor. Ancak meclisin, bu tip halk sağlığı krizlerini başlamadan önlemek için "tek sağlık" yasasını çıkarmaya mecbur kalmasını ümit ediyor.

Dr.Noah "Zoonoz patojenler tür farklarını algılamazlar. Coğrafi sınırları da algılamazlar. Sorun, hastalık tarama ve müdahale sistemlerinin geleneksel olarak insan, hayvan ve çevre sağlığı birimleri arasında kesin sınırlarla ayrılmış olmasıdır. Devlet kurumlarının, bu patojenlere karşı güçlerini birleştirmekten başka çareleri yoktur. Bunun alternatifi, önü alınmayan hastalık çıkışlarını kabul etmektir. Hastalıkların çıkışı ile ilgili olarak yapabileceğimiz çok fazla bir şey yok fakat bu hastalıklara, can kayıplarını ve ekonomik sıkıntıları en aza indirecek biçimde daha hızlı, daha etkin ve daha fazla iş birliği içinde müdahale edebilmek için daha hazırlıklı olabiliriz." dedi.

İnsanlardan Hayvanlara Geçen Hastalıklar

Dr. Saif, veteriner hekimlerin tek sağlık yaklaşımı ile uyumlu bir biçimde zoonoz enfeksiyonlara tüm yönleriyle müdahil olmaları gerektiğini belirtti. "Veteriner hekimlerin, bu hastalıkların hayvan rezervuarlarını ve arakonakçıları belirleme çalışmalarının bir parçası olmaları gerekmektedir. Bu çalışmalar, koronavirüsler ve daha birçok virüsün rezervuarı olarak yarasaya türlerinin çeşitliliklerini ve yaşam alanlarını öğrenmek gibi vahşi yaşam hekimliği konuları üzerine yoğunlaşabilir." Dr. Saif ayrıca yarasaların fizyolojisi ve bağışıklık sistemi ile ilgili çalışmaların, bu canlıların hiçbir hastalık belirtisi göstermeden bu kadar çok virüsü bünyesinde nasıl barındırdığını anlayabilmek için önemli olduğunu belirtti. Benzer bir çalışmanın kuş gribini nakleden kuşlarda ve gripi nakleden domuzlarda yapılmasının da gerekli olduğunu belirtti. Hangi faktörlerin türler arası taşımayı etkilediğinin hala bilinmediğini söyledi.

"Antiviral maddeleri veya aşıları, insanlardaki hastalık tablosunu ve yanıtını taklit eden hayvan örnekleri olmadan test etmemiz mümkün olmadığı için daha çok veteriner hekim, en uygun hayvan modelini geliştirmek üzere diğer araştırmacılarla beraber çalışmalıdır.

Bir ev hayvanının hastalığı taşıyan sahibi nedeniyle COVID-19 ile enfekte olup olmadığını araştırmacıların incelemek istediğini belirtti. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi, hayvanın hasta olduğuna ve ev hayvanlarının SARS-Cov-2 enfeksiyonunun kaynağı olduğuna ve hastalığın insanlara bulaşmasında rolü olduğuna dair hiçbir kanıt olmadığını belirtti. AVMA, bu konuda "sıkça sorulan sorular" bölümü hazırlamıştır." Dr. Saif, "Veteriner hekimler, yeni bir hastalığın ters yönde işleyen bir zoonozu sebep olup olmayacağı, insanlardan ev hayvanlarına veya sığırlara geçiş geçmeyeceği ile ilgili çalışmalarda ön saflarda yer almalıdır." dedi.

Takip edin, habersiz kalmayın.

**SAKARYA
TİCARET BORSASI**
SAKARYA COMMODITY EXCHANGE

**SAKARYA
TİCARET BORSASI**
WEB ADRESİ VE
SOSYAL MEDYA
HESAPLARI

www.stb.org.tr

www.facebook.com/sakaryaticaretborsasi

www.twitter.com/sakaryaticaretb

www.instagram.com/sakaryatb

www.youtube.com/SakaryaTicaretBorsasi